

STUDIU ISTORIC

FAZA DALI

CUPRINS

OBIECTUL SI SCOPUL STUDIULUI	3
REGIMUL JURIDIC DE PROTECTIE.....	4
CERCETARE ISTORICĂ ȘI ARHITECTURALĂ	6
INTRODUCERE	6
ISTORICUL CERCETARILOR.....	8
ISTORIA CASTRULUI SI DESCRIEREA ELEMENTELOR DE FORTIFICARE	29
PROPUNERI PENTRU PROIECTUL DE RESTAURARE.....	41
BIBLIOGRAFIE	46
LISTA ILUSTRATIILOR –documentar fotografic	48

OBIECTUL SI SCOPUL STUDIULUI

Obiectul de studiu al prezentei lucrari il constituie cercetarea asupra ansamblului **CASTRU JIDOVA** in vederea identificarii elementelor cu valoare istorica, arhitecturala, tehnico-structurala astfel incat sa se asigure conservarea si punerea in valoare a patrimoniului cultural, prin conditionarile si posibilitatile de interventie stabilite pentru fondul construit actual, urmarind evidentierea urmatoarelor aspecte:

- stabilirea regulilor generale de interventie asupra castrului, in asa fel incat sa se asigure conservarea valorilor instituite si,

- integrarea prin punerea in valoare a elementelor semnificative identificate, conform evaluarilor realizate pe criterii istorice, urbanistice, arhitecturale, tehnico-structurale si plastice.

Reconstituirea etapelor de evoluție se fundamentează pe:

- informațiile cuprinse în literatura primară – documentele de arhivă – incluzând în această categorie și analiza evoluției modului de ocupare a parcelei pe baza planurilor de situație,
- informațiile cuprinse în literatura secundară – materiale aparținând literaturii de specialitate
- documente vizuale
- analiza situației existente în prezent in situ, situație abordată prin releveul corpurilor de clădire și documentarul fotografic detaliat al acestora.

Pentru elaborarea studiului s-au avut in vedere rezultatele cercetarile arheologice sistematice efectuate de-a lungul timpului, incluzand numeroase desene si jurnale de sapatura.

Începute cu mai bine de cincizecide ani în urmă, săpăturile sistematice oferă un reper pentru cercetarea limes-ului transalutan.

Pentru definitivarea studiului este necesara cercetarea arheologica in zona constructiilor de piatra pe care le propunem pentru valorificare, pentru a urmari si inregistra informatii privind starea fundatiilor, adancimea lor, stratigrafia generala a obiectivului, in zona cladirilor propuse pentru demolare, in zona cladirii multifunctionale propuse si in zona drumului de acces.

Acestea se compun din sapatura sub supraveghere arheologica 2150 m2, sapatura arheologica preventiva 800 m2 si cercetare arheologica sondaje 265m2.

Totodata cercetarile arheologice trebuiesc dublate cu masuri de rezistivitate a solului, afland astfel date privind pozitia corecta a structurilor si adancimile si latimile zidurilor si santurilor,

Nu am considerat necesara cercetarea arheologica a incintei devreme ce am avut la dispozitie rezultatele cercetarilor arheologice desfasurate, incluzand numeroase desene si jurnale de sapatura. Cercetarile arheologice sistematice au continuat , inclusiv in anul 2021, in zona edificiului cu Hypocaust.

REGIMUL JURIDIC DE PROTECTIE

Conform Legii 422/2001, art.3, aliniatele a si b se definesc:

a) monument - constructie sau parte de constructie, impreuna cu instalatiile, componentele artistice, elementele de mobilare interioara sau exterioara care fac parte integranta din acestea, precum si lucrari artistice comemorative, funerare, de for public, impreuna cu terenul aferent delimitat topografic, care constituie marturii cultural-istorice semnificative din punct de vedere arhitectural, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, stiintific sau tehnic;

b) ansamblu - grup coerent din punct de vedere cultural, istoric, arhitectural, urbanistic ori muzeistic de constructii urbane sau rurale care impreuna cu terenul aferent formeaza o unitate delimitata topografic ce constituie o marturie cultural istorica semnificativa din punct de vedere arhitectural, urbanistic, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, stiintific sau tehnic;

Legea nr. 422/2001 este principalul instrument legislativ de protectie a monumentelor istorice pe teritoriul Romaniei. In sensul prezentei legi, prin protejare se intelege ansamblul de masuri cu caracter stiintific, juridic, administrativ, financiar, fiscal si tehnic menite sa asigure identificarea, cercetarea, inventarierea, clasarea, evidenta, conservarea, inclusiv paza si intretinerea, consolidarea, restaurarea, punerea in valoare a monumentelor istorice si integrarea lor social-economica si culturala in viata colectivitatile locale.

Castrului Jidova i se confera protectie prin reglementarile Planului Urbanistic General al municipiului Campulung, judetul Arges.

Identificarea , protejarea , promovarea si valorificarea sitului istoric aflat pe raza municipiului Campulung poate aduce importante beneficii comunitatii , beneficii economice si sociale .

Monumentele naturale si istorice reprezentative ale municipiului Campulung sunt (conform Lista monumentelor istorice din județul Argeș) –tabel nr. 1 atasat prezentei documentatii: total 118 poziții, dintre care :

- ✓ Monumente arheologice: 2
- ✓ Monumente, ansambluri și situri arhitecturale: 81
- ✓ Monumente de for public: 2
- ✓ Monumente memoriale: 33.

Studiul este bazat pe descrierile din Cronica cercetărilor arheologice din România, 1983 – 2021

Constructia este amplasata in intravilanul municipiului Campulung, in cartierul Pescăreasa, in apropierea șoselei Pitești-Câmpulung (DN 73).

Terenul si constructii existente, vestigii arheologice, muzeu, cladire baze arheologice, sunt proprietate publica a Consiliului Judetean Arges (conform HG nr. 447/2002 si HGI 38/1999) si se afla in administrarea Muzeului Judetean Arges (conform HGI nr. 17/29.01.2021), in scris in cartea funciara a municipiului Campulung nr. 86838.

Suprafata totala a imobilului este de 19.740 mp si este compus din teren , ruine arheologice si:

- corp C1 muzeu Sc= 463 mp
- corp C2 cabina poarta Sc= 17 mp
- corp C3 Anexa Sc= 61 mp
- corp C4 Anexa Sc= 63 mp
- corp C5 Anexa Sc= 5 mp

Imobilul este delimitat de locuinte, drumuri cu deservire locala si garduri.

Castrul are formă dreptunghiulară, cu laturile de 132 m și 98 m.

Castru Jidova este monument istoric este cuprins în lista monumentelor istorice din Județul Argeș cu două monumente:

La nr. curent 8, cu codul AG-I-m-A-13357.01 este Castrul de pământ de la începutul secolului II.

La nr. curent 9, cu codul AG-I-m-A-13357.02 este Castrul de piatră de la sfârșitul secolului II și începutul secolului III.

La nr. curent 10, cu codul Cod LMI: AG-I-m-A-13357.03 este Fortificație de pământ de la sfârșitul secolului II și începutul secolului III.

Cod sit: 13506.02

CERCETARE ISTORICĂ ȘI ARHITECTURALĂ

INTRODUCERE

Castrul Roman Campulung-Muscel (Jidova) este localizat in apropiere de pasul Rucar-Bran, in partea de sud a orasului Campulung-Muscel. Acesta dateaza din perioada romana, secolul al

doilea dupa Christos. Castrul auxiliar facea parte din sistemul defensiv al Limesului Transalutanus, frontiera romana aflata de-a lungul pasului Rucar-Bran continuand spre sud pana la Dunare. In Romania, limesul a fost cercetat prin investigatii arheologice din secolul 19, cu un efort sustinut din ani 1970 (Marcu 2016, 6). Aceste cercetari s-au concentrat, pana in ultimii ani, pe interiorul castrurilor. Conservarea acestor vestigii este importanta pentru pastrarea mostenirii culturale a predecesorilor nostrii. De-a lungul timpului, agricultura, industrializarea si dezvoltarea oraselor a pus in pericol peisajul arheologic. La Jidova asemenea efecte distructive s-au manifestat datorita unor exploatari miniere in vecinatate si prin constructia unor cladiri in incinta sitului. Mai mult decat atat, portiuni din ziduri sunt expuse degradarii. Conservarea siturilor, precum cel de la Jidova are o valoare duala. In primul rand acestea prezinta o oportunitate pentru a studia frontiera romana precum si viata locuitorilor din aceasta zona.

In al doilea rand castrul poate fi pus in valoare din punct de vedere turistic si cultural. Acest studiu ofera o baza istorica pentru viitoare lucrari de reabilitare, conservare si punere in valoare a castrului roman Jidava (Jidova).

Asadar vor fi introduse informatii despre limesul roman, apoi acest text se va concentra pe castrul de la Jidova detaliindu-i cronologia, cercetarile arheologice si elementele construite in perioada romana.

Limes roman

Limesul roman reprezinta un sistem de fortificatii construit la marginile imperiului. Acesta era compus din santuri, turnuri si caste, impreuna compunand frontiera romana, alcatuind astfel cele mai ample lucrari efectuate in Europa antica (Marcu 2016). Data exacta a constructiei limesului este necunoscuta, totusi, turnurile construite de-a lungul graniței apar pe Columna lui Traian, plasand constructia frontierei timpurii dunărene înaintea războaielor dacice (Marcu 2016, 6). Aceast studiu se concentrează însă pe Limes Transalutanus. Segmentul in cauza reprezinta granița Imperiului Roman care traversează Muntenia de vest, pe o linie legând orașele Turnu Măgurele - Roșiorii de Vede – Pitești – Câmpulung – Rucăr - Râșnov, masurand 312 km până la Comalău (Teodor 2016, 30).

Studierea frontierei romane este un subiect complex, cu diverse interpretări. Potrivit lui Dyson (1985, 3), frontiera romana era un sistem social, economic și politic. Astfel, fortificațiile și celelalte sisteme de apărare sunt rămășițele vizibile ale unui trecut mult mai complex. Dyson descrie zona de frontieră ca un spațiu în care au avut loc interacțiuni zilnice între cele două părți ale

graniței. Mai mult decat atat, limes-ul a fost dezvoltat pe baza experienței din perioada republicana când romanii au construit si extins frontierele din Italia și Occident. Soldatii din alte zone ale imperiului si activitățile legate de comerț au încurajat prezența comercianților și artizanilor, astfel oameni din medii diferite au trăit împreună creand comunitati diverse (Séguy 2019, 32). Din punct de vedere al migratiei, aceasta a fost asadar probabilă, granita romana avand rolul de a controla miscarea populatiilor (Marcu 2016, 10). Mai mult decat atat, frontierele pot fi considerate mediul prin care ideile si produsele romane pătrundeau în lumea exterioară (Breeze, Marcu si Cupea 2021).

Toate aceste piese alcatuind frontiera erau conectate de un drum, numele de limes fiind probabil derivat din termenul folosit de romani pentru a se referi la drumul de frontieră (Breeze, Marcu si Cupea 2021). In cazul limesului transalutan, drumul conecta Pasul Rucar-Bran cu Dunarea, fortificatiile avand si rolul de a il supraveghea. Mare parte din turnuri si caste au functionat in special in secolul al III-lea, deși au fost probabil construite in secolul precedent. Intre aceste fortificatii se afla o distanta scurta de 10-15km trasati in linie dreapta, cea mai mare distanta fiind de 20km. In izvoarele scrise, limesul transalutan a fost consemnat ca un val de pamant, desi uni cercetatori se indoiesc de acest aspect (Breeze, Marcu si Cupea 2021). Daca a existat acest val a fost aplatizat, probabil datorita practicilor agricole. In apropierea fortificatiilor drumul a fost posibil protejat prin o palisada, ca evidenta fiind excavate urme de la stalpi de lemn.

Castrul roman Jidova reprezinta una dintre fortificatiile aflate pe limesul transalutan, fiind unul dintre cele mai importante caste, beneficiind de asemenea si de o buna prezervare.

ISTORICUL CERCETARILOR

Cercetari arheologic

Cercetarile asupra castrului incep din secolul al XVII-lea, primele sapaturi arheologice fiind realizate de *Dimitrie Butculescu* in 1876. Investigatii mai ample au fost realizate de *Pamfil Polonic* in 1901, dezvelind portile castrului si doua cladiri din zona centrala, principia si horreum.

Planul de mai jos descrie sapaturile arheologice ce au avut loc in castru.

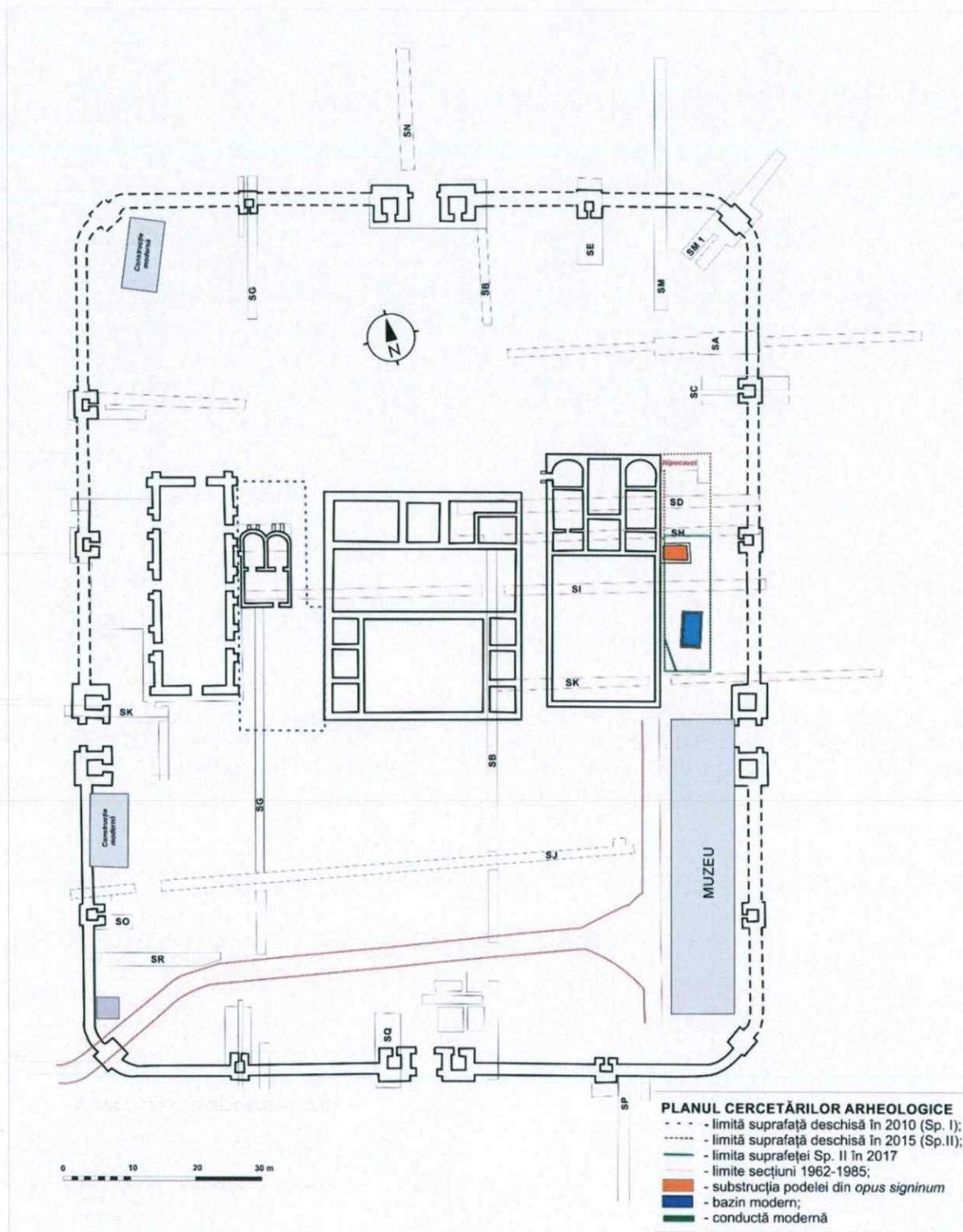

Figure 1: Planul cercetarilor arheologice (Ran.cimec.ro 2022).

In 1936 Dumitru Tudor realizeaza o prezentare detaliata a castrului folosind informatiile din cercetarile anterioare.

În perioada Razboaielor Mondiale situl a fost afectat de exploatare miniere, construirea unor clădiri și baraci precum și saparea de santuri de canalizare aferente acestora.

În 1962 se reiau săpăturile arheologice, iar în perioada următoare situl devine protejat ca rezervatie arheologica.

Pana în 1977 cercetările arheologice aduc informații suplimentare în legătura cu sistemul de fortificații dar și fața de clădirile din interiorul acestora identificând principia, horeum, un edificiu cu hypocaust numit clădirea ofiterilor și cercetând aproape în întregime pretoriumul (clădirea comandantului).

Cercetările din perioada 1978-1989 au explorat topografia zonei centrale a castrului și a sistemului de fortificații. De asemenea au continuat munca de preservare și punere în valoare pentru turism.

În perioada 1990-2008 cercetările au fost concentrate în zona baracilor, unde au fost identificate două baraci și o cărămidă cu un grafit pe care era scris numele unității care a staționat în această zonă

Baraca, cuprinde patru alinamente de stâlpi. Din primul aliniament, cel dinspre N, s-au depistat 7 stâlpi (distanțele dintre ei variază între 1,5-3 m), cu diametrul de circa 20-25 cm. Din aliniamentul al doilea s-au depistat doar trei stâlpi, unul fiind de dimensiuni mai mari (diam. 0,50 m). Al treilea aliniament de stâlpi este format din stâlpi groși (diam. 0,50 m). S-au identificat 5 stâlpi, aflați la aprox. 2,20 m unul de celălalt. Din aliniamentul al patrulea s-a identificat un singur stâlp, în partea de V a barăcii. De asemenea, capătul de V al barăcii este mărginit de un șir de stâlpi; de remarcat că acești stâlpi sunt pe linie cu capătul de vest al primei barăci (cea dinspre horreum). Așadar, baraca se împarte în trei sectoare orientate E-V, cel dinspre N este lat de aprox. 3,5 m și la fel cel central; dacă scădem lățimea pereților, înseamnă că lățimea acestor sectoare era de aprox. 3 m. Spre capătul de V al sectorului central s-a descoperit pavajul unei camere (bănuim că avea tot încălzire cu hypocaust); fragmente de cărămidă au apărut și în partea dinspre E a sectorului de N al barăcii. Sectorul al treilea al barăcii, cel dinspre S, era se pare lat doar de 2,5 m. Probabil, pe aici se intra în șirul de camere din sectorul central. La S de această baracă, s-a identificat un drum interior, orientat E-V, care o desparte de baraca din partea de S a suprafeței cercetate. (cronica cercetărilor arheologice 1995)

Zona de distrugere (reprezentat de prăbușirea structurii unei încăperi a barăcii identificate, în retentura dextra, între via decumana și latura de V a fortificației.), identificata în campaniile de cercetare **2007-2008** se prezenta sub forma unui complex de formă neregulată de aproximativ 4,20 x 2,70 m, compus în cea mai mare parte din chirpic, cărămizi, țigle și olane, rezultate în urma distrugerii printr-un incendiu a acestor barăci din retentura dextra. În colțul de NE al acestui complex au fost descoperite 5 bucăți mari de piatră calcaroasă, provenite probabil în urma calcifierii tencuieli interioare a încăperii acestei barăci. Secționarea acestei zone distruse a demonstrat faptul că barăcile erau ridicate pe un strat de pietriș și pietre, strat ce poate fi identificat pe toată suprafața zonei de distrugere.

Podeaua camerei era pavata cu catramizi – 7 randuri de cate 10 caramizi

Secționarea și demontarea zonei de distrugere, arată fără dubiu existența unui singur nivel de locuire al castrului, întrucât secțiunea a coborât până la nivelul steril din punct de vedere vegetal și arheologic

Cercetarile din perioada 2010 -2014 :

În prima faza s-a constatat ca zona dintre magazia centrala si cladirea comandantului a fost ocupa de o magazie de lemn (descoperirea unei retele de stalpi , pe laturile exterioare si o alta retea transversala , acestia fiind interpusi între alti stalpi mari , rezultand ca podelele magazie erau suspendate)

Pentru a lămuri situația clădirilor centrale, în primul rând a clădirii dublu absidate, clădire identificată între principia și horreum, în *latus principiorum dextrum* (așa numita „casă a ofițerilor”, despre a cărei funcționalitate nu se detin până în acest moment indicii certe, s-a luat decizia deschiderii unei suprafete de 17 x 12,5 m, situată la N de clădirea menționată, între horreum și principia, limita sudică constituind-o via principalis. Scopul acestei suprafețe a fost acela de a observa dacă în această zonă, în aparență lipsită de construcții, va fi existat sau nu o structură din material perisabil, cel mai probabil lemn.

În această suprafață, după înlăturarea unui strat de aproximativ 0,10-0,20 m, a apărut un nivel consistent de pietriș și pietre, amestecat cu fragmente de țigle, olane, cărămizi și materiale ceramice. Acest strat, aproximativ omogen pe întreaga suprafață, a fost înlăturat fără a fi fost marcat de secțiunea transversală menționată mai sus. O concentrare mai mare de pietre și material tegular, combinată cu resturi ceramice, s-a observat în imediata vecinătate a clădirii absidate și în

colțul de SE al suprafeței, în apropiere de via principalis. De asemenea, au fost identificate și trei obiecte fragmentare de fier, ce se adaugă obiectelor de fier descoperite în apropierea clădirii dublu absidate încă din timpul cercetărilor din 1962-19674. În spațiul dintre clădirea dublu absidată și principia a fost identificată o stradelă lată de cca. 3,20 m. Între acest drum și clădirea dublu absidată rămâne o porțiune lată cca. de 1,20-1,30 m, care poate reprezenta un portic de lemn la marginea de E.

De asemenea, s-a reușit identificarea, încă din această campanie, a două gropi de stâlpi de lemn (din experiența cercetării barărilor din retentura dextra se știe că gropile aveau în profil o formă trapezoidală; pentru consolidarea stâlpilor gropile erau împănate cu pietre și bucăți de cărămizi).

Ceramică recuperată, toată fragmentară și destul de diversă din punct de vedere tipologic și funcțional, de la farfurii până la mânere de amfore și un fragment de mortarium, nu este de folos pentru stabilirea unei cronologii foarte strânse, ea încadrându-se în ceramica romană provincială databilă în sec. II-III.

2011

În primul rând s-a lărgit suprafața cercetată: spre sud - prinzându-se, pe o lățime de 1 m, și o parte din via principalis; precum și spre nord - până la linia (imaginară) care unește capetele de nord ale cădărilor horreum-lui și principiilor. S-au curățat din nou suprafețele drumurilor menționate, delimitându-se clar în topografia zonei.

Dar cea mai importantă cercetare a avut în vedere suprafața dintre via principalis și latura de sud a micului edificiu cu hypocaust. După înlăturarea bolovanilor, a căror prezență în zonă era haotică (întâmplătoare), săpătura atentă și migăloasă a relevat o situație foarte interesantă: se constată existența unui strat arheologic - cu urme de arsură; prin săparea în straturi subțiri și răzuiri repetate, au apărut fragmente ceramice (cele mai multe membra disiecta, dar unele provenind de la vase parțial întregibile; ba chiar și un mic amforidion, aproape întreg), obiecte de fier (cuie, o scoabă). Surpriza a fost descoperirea în acest strat a trei monede: un denar de la Severus Alexander, o altă piesă de argint (dar neidentificată), precum și o mică piesă de bronz (trecută prin foc, complet ștearsă; posibil o monedă "colonială"). Cum moneda de la Severus Alexander trebuie să fi circulat vreme mai îndelungată (acest împărat a reluat baterea denarului, fiind denumit restitutor monetae), este aproape sigur că a fost pierdută în urma atacului carpic din timpul lui Filip Arabul.

Această clădire a fost construită după sistemul de realizare a barăcilor militare cercetate în retentura sinistru: prin stâlpi (trunchiuri de arbori) introduși în gropi săpate în stratul virgin; cum aceste gropi (adânci de circa 0,50 m) erau săpate în formă de trunchi de con (mai largi la gură), stâlpii erau "împănați" cu bolovani și bucăți de tegule. Prezența unor asemenea concentrări de bolovani - în special pe laturile de est, vest și sud - a permis identificarea ipotetică a traseului acestui edificiu; aceasta depășea în lățime edificiul cu hypocaust, fiind mărginită spre est de mica via (realizată cu pietriș și pietre de mici dimensiuni). O asemenea "împănare" de formă circulară ne indică foarte clar locul unui stâlp pe latura de est, spre capătul dinspre via principalis.

Acești stâlpi erau uniți prin stinghii orizontale (realizate de fapt din trunchiuri mai subțiri), între care se introducea lut amestecat cu paie; în cursul incendiului, lemnul a ars, conturul trunchiului rămânând imprimat în lutul întărit. S-au identificat și alte posibile locuri de stâlpi; fondurile limitate nu ne-au permis continuarea investigației. Ne propunem ca anul viitor, după demontarea acestor bolovani, să cercetăm această zonă prin răzuiri până la stratul virgin. Cercetările au arătat că, după distrugerea acestei clădiri prin incendiere, dărâmăturile au fost evacuate și s-a făcut o nivelare, peste care s-a întins un strat de pietriș (în porțiunea dintre via principalis și edificiul mic cu hypocaust).

Edificiul cu hypocaust, de mici dimensiuni, a fost construit în jumătatea de nord a suprafeței cercetate. Pentru a stabili legătura stratigrafică dintre acesta și clădirea comandamentului, s-a efectuat un șanț care unește cele două edificii, secționând mica via dintre ele. S-a constatat astfel că acest drum are o grosime de circa 0,20 (?) m. Mica "secțiune" mai arată că zidul edificiului străpunge stratul roman de dărâmătură. Acest șanț a fost adâncit, în porțiunea dinspre căsuța cu hypocaust, până la -0,70 m; s-a constatat că fundația acestei case intra în stratul de loes și nisip. Prelungirea acestei "secțiuni" cu încă 1 m în interiorul micului edificiu, ne-a arătat modul de realizare a hypocaustului: pe stratul ferm de loes (probabil după înlăturarea totală a stratului de arsură), s-a așternut un strat subțire de nisip, peste care s-au așezat, în șiruri, cărămizi patrate, iar peste acestea, pentru a forma pilele, cărămizi de formă cubică, asemeni celor descoperite în alte părți ale castrului. Aceste observații stratigrafice ne-au condus la concluzia că acest mic edificiu s-a construit ulterior incendierii barăcii de lemn și paiantă.

2012

Pentru a stabili legătura stratigrafică dintre edificiul cu hypocaust și clădirea comandamentului, s-a efectuat un șanț care unește cele două edificii: s-a constatat că acest drum are o grosime de circa

0,20m. Totodata s-a constatat ca fundatia casei cu hypocaust intra in stratul de loes si nisip. Modul de realizare a hypocaustului § pe stratul de lemn ferm de loes s-a asternut un strat subtire de pamant , peste care s-au asternut , in siruri, caramizi patrate, iar peste acestea , caramizi de forma cubica .

Scopul continuarii cercetarilor din acest an a fost de a identifica traseul “barăcii” din acest spațiu. În acest scop, s-a continuat adâncirea suprafeței (cu circa 0,20 m), păstrându-se porțiunile peste care se păstrase stratul de pietriș și pavajul de pietre. În scopul desenării și implicit a realizării descrierii coerente a elementelor posibil descriptive ale acestei construcții, suprafața cercetată a fost împărțită în carouri (2 x 2 m) – notate cu litere pe orizontală (A–E) și cu cifre pe verticală (1-9).

S-au identificat urmele a trei rânduri de stâlpi, pe direcția nord-sud.

În partea de nord a suprafeței (cea dinspre edificiul dublu-absidat, cu hypocaust), o porțiune din suprafața nesăpată din anul precedent a fost păstrată, deoarece în caroul A 1 se află o porțiune arsă, bine distinctă, poate un strat de lutuială, de la o vatră (?); aceasta posibil și din cauza unui stâlp incendiat, a cărui urmă a fost identificată la contactul cu caroul A 2.

În A 2, la marginea suprafeței cu lutuială, s-a continuat adâncirea cu circa 0,25 m, identificându-se, parțial în profil, o suprafață rotundă culoare galbenă, cu un fragment de țiglă deasupra, iar spre dreapta o piatră – posibil urma unui stâlp.

În caroul A 5 s-a identificat, după urma de culoare mai întunecată din loess, urma unui stâlp, cu diametrul de circa 0,60 m.

În partea de sud a caroului A 6, trecând parțial și în caroul A 7, s-a identificat o grupare de pietre și fragmente de țigle – provenind de la împănarea unui stâlp.

Această linie de stâlpi se află la circa 0,80-0,90 m depărtare de horreum (măsurătoarea se face pornind de la linia contraforților, spre est); mai remarcăm că această linie nu vine în continuarea laturii de vest a clădirii dublu absidate – ceea ce constituie o dovadă în plus că sunt edificii diferite din punct de vedere cronologic.

În partea de sud a caroului A 8, în colțul dinspre est, se poate identifica alt stâlp – care poate fi considerat totodată primul (numărat dinspre stânga) din rândul de stâlpi de pe latura de sud a construcției.

Pe traseul carourilor B 1-9, în jumătatea de est, a fost identificat traseul secțiunii G (Em. Popescu) din planul general al castrului.

În caroul B 8, în partea de sud, s-a identificat urma unui stâlp – cu o piatră în centru. Urmă altui stâlp s-a identificat în colțul de SE al caroului B 8; acesta face parte din rândul de stâlpi de pe latura de sud

În caroul C 1 se constată urme de la un pavaj – pietre și țigle; iar în caroul C 3, alte urme de pietre cu un fund de vas înfipt în lutul virgin.

Alt rând de stâlpi poate fi presupus pe linia aproximativ mediană a acestei suprafețe. Astfel, la contactul dintre caroul C 6 / D 6, se află înfipite pe dungă două pietre, care marchează groapa unui par. Un al doilea stâlp pe această linie poate fi identificat în caroul D 5

În caroul D 6, urme de pavaj – pietriș cu bolovani; dar imediat spre vest, la contactul dintre C 6/D 6, urmele stâlpului prezentat supra.

În caroul D 8 – altă urmă de stâlp (face parte din linia de stâlpi de pe latura de sud).

La circa 2 m spre est, la contactul cu drumul de pietriș și bolovani, se află al treilea rând de stâlpi. Primul a fost identificat cu probabilitate în caroul E 1 (la est de colțul de sud-est al edificiului de piatră cu hypocaust); mai clar este cel identificat în caroul E 2; al treilea stâlp, în caroul E 3 – recunoscut după ringul de pietre pentru împănatul stâlpului.

În caroul E 5 se observă un ring de pietre, cu un fund de vas pe margine.

În E 6, un cerc perfect de pietre de râu, clar observat încă din anul precedent, imediat sub nivelul pavajului piațetei, indică cel mai sigur loc de stâlp de pe latura de est.

La intersecția dintre caroul E 6 și E 7, peste stratul de pietriș, se văd urme de pavaj. Alt loc de stâlp se poate identifica în caroul E 8, unde se poate observa un fragment de cărămidă, înfipt pe cant.

La est de această linie de stâlpi, se află drumul pietruit care desparte principia de cele două clădiri (cea dublu-absidată și cea arsă, cercetată de noi); de reamintit că acest drum prezintă, spre vest (spre cele două mici edificii), o rigolă.

Cum s-a văzut, o linie de stâlpi marchează și partea de sud a construcției de lemn și lut. De remarcat că acest rând depășește spre sud linia horreum-ului, dar este în continuarea marginii de sud a edificiului comandamentului (principia).

Cercetările din porțiunea de la sud de micul edificiu cu hypocaust, efectuate în anii 2010-2012, arată că aici a existat o construcție de tip baracă (din lemn și lut), anterioară celei de piatră.

S-a observat că între primele două rânduri de stâlpi (cel dinspre horreum și cei “mediani”) sunt aprox. 5 m; rândul de stâlpi dinspre est sunt la 2 m depărtare spre est – ceea ce înseamnă că ei marcau un fel de tindă spre răsărit.

2013

S-a continuat cercetarea clădirii incendiate din zona situată între horreum (la vest), principia (la est), via principalis (la sud), iar la nord micul edificiu cu hipocaust (absidat spre nord).

S-a continuat săparea cu grijă a suprafeței, ceea ce a permis identificare a cinci rânduri de stâlpi, care marchează traseul și planul barăcii. Rândurile de stâlpi sunt orientate pe direcție nord-sud. Așa cum s-a constatat încă din campania precedentă, rândul din marginea de vest se află la o depărtare de 0,80-0,90 m de linia contraforților horreum-ului, intrând sub clădirea cu hypocaust, care se află la 0,60 m de aceeași linie, ceea ce arată că această clădire este anterioară (constatare făcută încă din campania precedentă). Rândul care marchează latura dreaptă a construcției de lemn (rândul V) se află la 0,35 m est de clădirea cu hypocaust.

Totodată, în acest an s-a constatat că rândurile de stâlpi continuă și la nord de clădirea cu hypocaust până la limita imaginară ce unește colțul de nord-vest al clădirii comandamentului (principia) de cel de nord-est al horreum-ului. Traseul rândului V a fost complet identificat, numărând 11 stâlpi. Locul stâlpilor se identifică prin amprenta (lut mai închis la culoare, datorită diferiților compuși organici și lemn ars sau putrezit) lăsate în loess. Gropile aveau profil tronconic, cu o adâncime de circa 0,40-0,50 m; pentru împănarea stâlpilor erau folosite pietre sau (și) bucăți de țiglă (așezate în dungă).

Rândul I (RI). Având în vedere că pe latura estică rândul de stâlpi este complet, considerăm că și pe latura de vest a construcției de lemn se aflau inițial același număr de stâlpi; dar o parte din ei se află acum în spațiul acoperit de mica clădire cu hypocaust. Prin urmare în spațiul dintre via

principalis și clădirea cu hypocaust se află doar cinci stâlpi: 1-5, iar la nord de clădire alți doi – nr. 10-11. Distanța dintre stâlpi este de 3,50 m.

Rândul II (RII). Se află la o depărtare de 0,80-1,00 m față de rândul I. Variația dimensiunilor dintre rânduri arată că acești stâlpi nu marcau o compartimentare pe lungime, ci se aflau pe parcursul pereților executați pe orizontală (pe direcție est-vest). Pe acest rând au fost identificați șase stâlpi la sud de clădirea cu hypocaust și un altul, dincolo de această, pe latura nordică a barăcii de lemn. Între stâlpii 1-2 și 2-3 este o distanță de 2 m, între stâlpul nr. 3 și următorul este o distanță de 3 m, între stâlpii 4 și 5, de 2,5 m.

Rândul III (RIII). Se află la 2,5 m față de precedentul. Traseul lor este o linie dreaptă. S-au identificat șase stâlpi. Între stâlpii 1-2 și 2-3 este o distanță de 2 m, iar între stâlpii 3-4, 4-5, 5-6 distanța este de 2,5 m.

Rândul IV (RIV). Față de rândul precedent se află la o distanță de 1-1,10 m. Pe parcursul acestuia au fost identificați sigur doar primii patru stâlpi, depărtați între ei la 2 m.

Rândul V. Se află la o distanță de 3 m față de precedentul, traseul acestuia fiind identificat în întregime, numărând 11 stâlpi. Mai observăm că traseul acestuia se află la circa 0,35 m est față de clădirea cu hypocaust.

Latura nordică a barăcii de lemn este reprezentată, în primul rând, de cei doi stâlpi care marchează colțul de nord vest și respectiv nord-est (stâlpii cu numărul 11 din rândurile I și V). Pe această latură se mai observă clar urma perfect circulară a unui stâlp, făcând parte din rândul II. Diametrele gropilor din rândurile I și V sunt mai mari decât cele din celelalte rânduri, deoarece aici erau fixate trunchiuri de dimensiuni mai mari (cu diametre mai mari), care mărgineau clădirea; ceilalți stâlpi, de pe rândurile II-IV, erau mai mici (prin urmare și gropile lor sunt mai mici), deoarece erau destinați compartimentării clădirii pe lățime.

Rândurile III și IV marchează un coridor longitudinal, lat de aprox. 1 m, care separa două rânduri de camere unul pe latura dinspre horreum și altul spre principia. Gropile de pe rândul II marchează numai stâlpi aflați în pereții transversali, orientați est-vest (aici pereții au o lățime mai mare, de circa 3,5 m).

La nord de clădirea cu hypocaust a rămasă deocamdată nesăpată o mică suprafață, relativ pătrată, pe care s-a observat un strat de pietriș și chiar câteva cărămizi aflate in situ, care pot

proveni de la o pardoseală. De asemenea, în fața gurii absidei dinspre horreum, s-au descoperit fragmente de cărămidă care ar putea proveni de la prefurnium care alimenta instalația de hypocaust.

Între rândurile II și III, la 4 m față de latura sudică a clădirii cu hypocaust, a apărut conturul unei gropi. Aceasta este de formă circulară, având un diametru de 1,80 m. Ea a fost secționată parțial, săpându-se până la adâncimea de 0,30 m. În umplutura ei au apărut cărămizi și țigle căzute pe cant, fragmente ceramice, urme de cărbune.

Clădire de tip baracă, construită din lemn și pământ, este anterioară construcției cu hypocaust. Ea a sfârșit printr-un incendiu violent; distrugerea putând fi provocată de invazia carpică din timpul lui Filip Arabul. În cursul acestui război a fost distrusă și clădirea din latus sinistrum, cum arată moneda de la Philippus Caesar, cea mai târzie monedă de pe limes transalutan.

După incendierea barăcii, terenul a fost nivelat și pe o porțiune a acestuia s-a construit micul edificiu cu hypocaust, iar la nord și în special la sud s-a constituit un pavaj din pietriș.

Între principia și această baraca se afla un drum realizat din pietriș, acum acoperit cu bolovanii proveniți din dărâmarea clădirii comandamentului. Aceeași situație este și la sud de construcția cu hypocaust, care provin în special din dărâmarea horreum-ului.

Cercetările din această zonă întrevăd posibilitatea ca fortificația romană de la Câmpulung „Jidova” să-și fi continuat existența și după atacul carpic din timpul lui Filip Arabul. Ea și-a încetat probabil existența abia în urma mării invazii „scitice” din anul 269, din timpul lui Gallienus.

2014

În campania 2014, cercetările arheologice s-au desfășurat în suprafața cuprinsă între horreum – la vest, clădirea comandamentului (principia) – la est, via principalis – la sud și linia (imaginară) care unește capetele de nord ale cădirilor horreului și principiilor (36×13 m). Acest spațiu este ocupat în partea de nord de un edificiu de mici dimensiuni, dotat cu instalație de încălzire (hypocaust).

Ca obiectiv principal, s-a urmărit clarificarea aspectelor legate de compartimentarea interioară a barăcii de lemn cercetată parțial în anii 2010-2013. S-a avut în vedere, de asemenea, secționarea gropilor de stâlpi de pe rândurile I și V, identificate în campaniile precedente și s-a urmărit stabilirea funcționalității gropii circulare, de mari dimensiuni, apărute la sud de clădirea cu hypocaust, carourile B2-B3.

Secționarea gropilor de stâlpi a relevat o situație similară cu cea întâlnită și la barăcile cercetate în retentura dextra. Construcția de lemn, de mari dimensiuni, 32×8 m, era susținută de stâlpi, trunchiuri groase, circa 30 cm în diametru, iar interiorul ei era compartimentat în două șiruri de încăperi, posibil despărțite printr-un coridor median. Groapa de mari dimensiuni avea profilul în formă de pâlnie, secțiune circulară. De la nivelul la care ea a fost surprinsă, se adâncea până la 2,45 m, străpungând solul aluvionar, reprezentând groapa unui puț. După cum s-a subliniat și în rapoartele din anii precedenți, construcția de lemn este anterioară celei de piatră, care ocupă partea de nord a suprafeței cercetată și interpretată în raportul din MCA IX, 1970 drept „clădirea ofițerilor”.

În ultimii ani (2015-2021), cercetările s-au concentrat în zona dintre praetorium și latura de est a castrului. La capătul dinspre NE al praetorium -ului a fost identificat un edificiu termal de mici dimensiuni, construit din cărămidă la o dată mai târzie decât clădirea de piatră a praetorium-ului, și care a suprapus via sagularis și o parte din agger.

2015

Întrucât suprafața dintre clădirea comandamentului și horreum a fost epuizată, în campania 2015, a fost deschisă o nouă suprafață la est de praetorium, urmărind să clarifice cea de-a doua problemă legată de înțelegerea topografiei treimii centrale.

Noua suprafață deschisă în 2015 la est de praetorium, având dimensiunile de 22×7 m, a fost denumită Sp. 2. Ea este cuprinsă între spațiul dintre latura estică a praetorium-ului, via sagularis – la est, secțiunea H – la nord (cea mai mare parte a ei a fost interceptată de suprafața noastră) și alea modernă dintre clădirea muzeului și praetorium – la sud.

În partea de sud, o porțiunea a suprafeței, având dimensiunile de 6×3,10 m, este ocupată de un bazin realizat din cărămidă și acoperit cu o placă de beton. El reprezintă o structură modernă realizată în perioada cât a funcționat, în incinta castrului, întreprinderea minieră. De asemenea, de pe latura estică a bazinului modern pornește un canal lat de 0,80 m. Porțiunea ocupată de bazin corespunde carourilor 3B-C, 4B-C, 5B-C.

După înlăturarea stratului vegetal, a cărui grosime varia între 0,15-0,20 m, s-a descoperit un nivel de dărâmătură consistent compus din tegulae, cărămizi fragmentare, bucăți de chirpici, fragmente ceramice.

Dărâmăturile sunt dispersate relativ unitar, de la nord la sud, pe întreaga suprafață cercetată, în porțiunea corespunzând carourile B-C (carourile măsoară 2×2, iar numerotarea lor s-a făcut de la vest la est cu litere și de sud la nord cu cifre arabe). Acest nivel a fost tăiat de bazinul modern. La nord de bazin, limita vestică a nivelului de dărâmături a fost străpuns de o secțiune arheologică mai veche lată de 1,50 m și orientată vest-est (SI efectuată de Emilian Popescu).

Între fragmentele prezente în dărâmătură, predominat sunt tegulae și olanele, ceea ce arată că ele provin din dărâmarea unui acoperiș. Între tegulae și olane sunt prinse fragmente ceramice, posibil chiar un dolium, dar și bucăți de chirpici ars.

2016

Cercetările efectuate în porțiunea dintre pretoriu (vest) și via sagularis (est) au dus la identificarea unei încăperi cu dimensiuni de circa 4,35 x 3,15 m, cu podea realizată din opus signinum posibil o exedră a clădirii pretoriului, obiectiv cercetat în anii 1978 – 1980. Substructia de pietre de rau avea forma rectangulara

De asemenea, la sud de încăperea cercetată au fost identificate amprente de unor posibile gropi de stâlpi, probabil de la o construcție de lemn. Întrucât cercetarea se află în stadiu incipient, nu putem formula concluzii foarte clare cu privire la situația relevată. Înțelegerea ei a fost îngreunată și de intervențiile moderne care au afectat sectorul cercetat

2017

În campania 2017, cercetările arheologice au vizat în continuare zona centrală a castrului de la Câmpulung-Jidova (latera praetorii), spațiu delimitat în partea de sud de via principalis și ocupat de clădirile de piatră ; suprafata dintre horreum si principia

Cu scopul de a stabili relatia dintre podea si cladirea pretoriului , intraga suprafata a podelei a fost curatata si s-au constatat urmatoarele: substructia podelei , a carei grosime masoara circa 0,30m a fost amenajata pe un sol viu (cu lut cu mult pietris in compozitie) peste care s-a asezat un strat de bolovani mari e rau (cu diametrul de 10-15cm) peste care s-au pus trei randuri de bolovani de dimensiuni mici legati intre ei cu lut. Peste aceasta substructie a fost amenajata podeaua din opus signinum si a carei grosime masoara 12cm. Inaltimea totala a acestei structuri , podea si substructie masoara circa 40-42cm.

Substructia podelei prezinta forma rectangulara si masoara 2,16 x3,60 m./ Ea nu este lipita de zidul estic al pretoriului, ci intre cele doua ramane un spatiu de 0,50 m, umplut cu pamant de culoare neagra , cu pigmenti de arsurasanturile (cu latimea de 0,50 – 0,60 m) inchid pe toate laturile substructia podei. Santurile au fundul drept , acoperit cu o pelicula subtire de mortar

Pentru a intelege rostul cladirii cu podeaua realizta din opus signinum , suprafata a fost extinsa : catre cladirea pretoriului au aparut si caramizi cubice provenite de la pilele de hipocaus, tuburi fragmentare de la hipocaust si tuburi de conducta din lut . In prtea de est a suprafetei , s-a observat pietrele surse din zidul de incinta , aflat la 6m est fata de limita suprafetei

In portiunea studiata s-au descoperit cinci siruri de pile orientate vest –vest . Pe directia nord –sud , primul sir de pile se afla la 11,25m fata de zidul setic al pretoriului. Atat pe directia nord-sud , cat si pe directia est –vest sirurile de pile sunt dispuse la 0,35 – 0,45 m una fata de alta. Pilele se compun din caramizi cubice cu latura de 15/16 cm. Acestea stau pe caramizi fragmentare sau integri , cu dimensiunile de 42x26x6cm. Inaltimea unei pile , care se compune din trei caramizi cubice si baza ei este de 0,55 – 0,60 m. Podeaua propriu –zisa este realizata din caramizi patrate cu latura de 0,60m. intre pile, au aparut un numar mare de tuburi de conducta . tuburile de la instalatia de hipocaust sunt de forma paralelipipedica , cu sectiunea dreptunghiulara si compuse din doua placi din lut cu marginile indoite in interior si decupate. Placile se lipesc una peste alta, iar tubul este aplicat pe perete.. Pe aceste tuburi s-a observat un strat de var alb amestecat cu paie peste care s-a aplicat un strat cu grosimea aproximativa de 1 cm de tencuiala culoare roz, similara cu tencuielile din opus signinum.

Prezent podelei de opus signinum , existenta unui sistem de incalzire , precum si pozitia in apropiere de via sagulis , ne poate duce cu gandul ca avem de-a face cu baia caei comandantului (praetorium)

Intre peretele estic si rigola viei sagularis a fost lasat un interval de 0,60m. Traseul rigolei a fost interceptat pe toata lungimea suprafetei cercetate (22m), orientat nord –sud, fiind paralel cu zidul pretoriului, fata de care se afla la 5 -5,20 m, fiind intrerupt de bazinul modern construit in anii 1940 -1950 . ea prezinta o sectiune trapezoidala cu deschiderea de 0,55 – 0,60 m, adancimea de 0,25m, fundul usor albiat, cu latimea de 0,25 – 30 m. Pe anumite portiuni , marginile rigolei au fost consolidate cu tigle si caramizi.

2018

În campania 2018, au fost continuat cercetările arheologice în zona centrală a castrului de la Câmpulung-Jidova (latera praetorii), spațiu delimitat în partea de sud de via principalis și ocupat de clădirile de piatră

Cercetările arheologice 2018, s-au desfășurat pe o durată de timp scurtă, două săptămâni, așa încât rezultatele obținute nu schimbă cu mult datele comunicate în raportul privind campania 2017 (nota 16).

2019

În campania 2019, au fost continuate cercetările arheologice în zona centrală a castrului de la Câmpulung-Jidova (latera praetorii), spațiu delimitat în partea de sud de via principalis și ocupat de clădirile de piatră.

Totodată, prezența în număr mare a tuburilor de lut („conducte”) în nivelul de dărâmătură dintre pilele arată că tavanul acestor încăperilor cu hipocaust consta din bolți cu cofraj pierdut, sistem bine documentat la termele castrului legionar de la Potaissa (Turda, județul Cluj) (nota 8) . Un argument în sprijinul acestei afirmații este faptul că între tuburile descoperite la Câmpulung – „Jidova”, unele erau umplute cu mortar.

La sud de pilele de hipocaust aflate între spațiul dintre încăperea descrisă de zona cu pietriș (substrucție de podea?) și limita estică a suprafeței, în carourile 13-14C, a fost identificat un canal. El a fost amenajat din cărămizi, două așezate pe fund (pe lat), iar pereții realizați dintr-un singur rând de cărămizi. El se află în continuare pilelor de hipocaust, capătul nordic al peretelui estic al canalului fiind lipit de o pilă de hipocaust. Canalul are o lungime de 2,60 m și lățimea de 0,55 m. Către capătul de nord al canalului, în nivelul de dărâmătură a fost găsit un obrăzar de coif având ca reprezentare o acvilă.

Încăperile de la est de praetorium par a fi legate structural de el. Către est aceste încăperi par a suprapune via sagularis. Limita estică a suprafeței cercetate (Sp.II) se află la 7,50 m față de zidul estic al praetorium-ului. În partea de sud a suprafeței, via sagularis se afla la 5,50 – 5,70 m. Apoi, un alt aspect ce trebuie menționat este faptul că șirurile de pile intrau în profilul estic al suprafeței. Cu scopul de a verifica această situație, în continuarea suprafeței SP.II, paralel cu limita ei estică, a fost trasată o secțiune de control cu lățimea de 1,50 m și cu lungimea de 6 m (fig. 4). Între suprafață

și secțiune s-a păstrat un martor cu lățimea de 0,50 m. Șirurile de pile de hipocaust au apărut și această secțiune, prin urmare limita estică a clădirii este mult împinsă în agger. Față de ultimul șir de pile, zidul de incintă al castrului se află la 4,50-4,60 m. În aceste condiții, este evident că încăperile aflate la est de praetorium „suprapun” sau „restrâng” lățimea viei sagularis, încăperile fiind mult împinse către agger.

2020

Cercetările arheologice efectuate la Câmpulung – „Jidova”, în campania 2020, au vizat spațiul dintre zidul estic al pretoriului și agger.

În campania 2020, cu scopul de a stabili planimetria și funcționalitatea încăperilor identificate la est de pretoriu, precum și raportul cronologic dintre aceste încăperi, clădirea pretoriului și elementele sistemului defensiv al castrului, suprafața a fost extinsă spre est cu încă 3 m.

După degajarea stratului vegetal, de o parte și de alta a traseului, a apărut un strat de pământ de culoare gri amestecat cu mortar, fragmente cărămizi și alte materiale moderne, foarte afânat, cu o grosime de 0,40 m, desigur rezultate din săparea secțiunii. Sub depunerea modernă și nivelul vegetal, pe toată zona extinsă a suprafeței, a fost sesizat un nivel de pământ de culoare gri-negricios, cu fragmente de cărămizi și bolovani de mari dimensiuni. Depunerea avea o grosime de 0,20-0,40 m. Bolovani provin, desigur, din zidul de incintă, care s-a scurs pe suprafața agger-ului. Sub acest nivel de dărâmătură, este prezent un strat de pământ cleios amestecat cu mult pietriș de culoare galbenă, fără materiale arheologice cu grosimea de 0,70-1,00 m, constituind de fapt agger-ul.

La 2,50 m sud, față de limita nordică a suprafeței Sp. II, agger-ul a fost tăiat de un zid realizat din cărămizi, cu grosimea de 0,85 m. Zidul a apărut la adâncimea de 0,90 m, dar un nivel de dărâmătură fusese deja observat de la adâncime de 0,40 m.

În porțiunea dintre zid și limita nordică a secțiunii D a apărut un nivel de dărâmătură, conținând fragmente de mortar, fragmente de tuburi de lut, mici fragmente din podeaua realizată din mortar și fragmente de cărămidă pisată.

Forma arcuită a zidului indică prezența în această zonă a clădirii a unei abside. Observație a fost confirmată în momentul degajării unei părți din cantitatea de dărâmtură, la adâncimea de 1.30 m conturându-se limita sudică a absidei.

Zidul absidei se află parțial în profilul estic al suprafeței, fiind realizat din cărămizi cu dimensiuni de 0,40/43 x 0,28 x 0,07 m. În porțiunea de sud a zidului absidei au fost observate și unele cărămizi măsurând 0,53 x 0,30 x 0,065 m. Zidul este mai gros în partea de nord, unde atinge 0,85 cm, și mai subțire în partea de sud, având o lățime de 0,75-0,80 m.

Absida are o deschidere de 2,50 m. În interiorul ei au apărut cinci șiruri de pile de hipocaust; patru dintre ele dispuse pe direcție vest-est și al cincilea lipit de zidul ei. Bazele pilelor au fost realizate din cărămizi întregi cu dimensiuni 0,40/0,42 x 0,28 x 0,065/0,07 m, mai rar din jumătăți de cărămizi. Pilele propriu-zise erau realizate din cărămizi cubice cu latura de 0,16 m. Dintr-o pilă s-au păstrat una până la trei cărămizi.

Un rând de cărămizi, puse pe lat, lipite una de alta, delimitează spre vest încăperea absidei. Cărămizile erau dispuse pe trei asize. Primul șir de pile din interiorul absidei este lipit de acest rând de cărămizi. De asemenea, la distanța de 10-20 cm vest de același rând de cărămizi este dispus un șir de pile orientat nord-sud. Tot în această zonă, unde a apărut rândul de cărămizi, deasupra lui, în nivelul de dărâmtură, au fost găsite mai multe tuburi de hipocaust cu formă paralelipipedică care se aplicau pe perete, fragmente din podeaua realizată din mortar și mai multe cărămizi care alcătuiau suspensura (măsurau 0,52/0,54 x 0,52/0,54 x 0,06 m). La 0,40 cm vest de rândul de cărămizi, tot în nivelul de dărâmtură, s-a aflat un fragment din marginea podelei de mortar care izola podeaua de cărămizi.

Un alt element sesizat este faptul că rândul de cărămizi are o orientare paralelă cu a șirurile de pile de la vest de el. Având în vedere aceste observații considerăm că rândul de cărămizi ar putea marca o compartimentare

Extinderea spre est a suprafeței a permis identificarea laturi estice a încăperilor cu hipocaust. Astfel pe profilul nordic al suprafeței, la 2,00 m față de limita ei estică a fost observat șanțul din care a fost scos zidul. El are o lățime de 0,60-0,70 cm. Totodată, s-a observat că acest șanț taie agger-ul, situație constată și în plan, amprenta sa fiind surprinsă la adâncimea de 1,20 m. Umplutura șanțului era constituită din pământ de culoare gri-cenușie, cu pietricele, fragmente de

cărămizi și mici fragmente mortar. Ea se diferențiază clar de structura agger-ului constituită din pământ galben.

La sud de absidă, zona a fost mult deranjată de săparea secțiunii D, de aceea cu scopul de identifica eventuale structuri păstrate, s-a degajat în totalitate umplutura ei. La vest de canalul amenajat din cărămidă, secțiunea fusese adâncită, cu 0,50-0,60 m pe porțiune cu lungimea de 2,50 m (vest-est) și pe lățime de 1,30 m (nord-sud). Secțiunea D avea o lățime totală de 3 m.

Degajarea umpluturii secțiunii a permis să se facă unele constatări. În primul rând, pe profilul de sud al secțiunii erau vizibili mai mulți bolovani de mai dimensiuni, rezultați probabil din via sagularis dezafectată/nivelată la momentul construirii încăperilor de la est de pretoriu. Apoi, pe profilul nordic, s-a observat că pilele de hipocaust erau așezate pe un strat de pietriș compact, ușor roșiatic, situație determinată de expunerea continuă la foc. Pe același profil a fost observat și șanțul orientat relativ nord-sud, care delimitează spre est zona cu nisip și pietriș care marca substrucția podelei de opus signinum. În profil, șanțul avea o lățime de 0,50 m, fundul și pereții drepecți, umplutura lui era compusă din pământ de culoare cenușie, afânat, pigmentat cu cărbune și mici fragmente de mortar. În plan, acest șanț era dispus relativ paralel cu zidul estic al pretoriului, față de care se află la 4,40 m, și avea o lungime de 3,30 m. El era tăiat în partea de sud de secțiunea D, iar în capătul său nordic, pe lățimea sa, se afla o cărămidă întreagă. Între acest șanț și rândul de cărămizi, care delimitează la vest absida, sunt intercalate șapte rânduri de pile de hipocaust, orientate nord-sud. Primul șir este marcat de o cărămidă aflată la 0,20 m față de traseul șanțului. Al doilea șir se află la 0,60/0,75 m față de traseul șanțului. Al treilea șir, compus din șase pile, se află la 0,35/0,40 m față de al doilea șir. Șirurile al treilea și al patrulea sunt dispuse la 0,50 m unul față de altul și se află în continuarea canalului cu pereți de cărămizi. Șirul al patrulea este compus din șapte pile; pornind din partea de sud, între prima pilă și capătul canalului este intercalată o cărămidă cu lungimea de 0,43 cm. Șirul al cincilea se află la 0,35/0,40 m față de șirul al patrulea și se compune din opt pile; prima dintre pile este lipită de o structură din cărămizi orientată vest-est de care sunt lipiți pereții canalului. La 0,35/0,40 m se află al șaselea rând, el este incomplet, fiind compus din șase pile. Al șaptelea șir de pile se află la 0,15 m - 0,30 m față de rândul al șaselea și la 0,15 m - 0,20 m față de rândul de cărămizi care delimitează la vest absida. Rândul al șaptelea de pile se compunea din 9 pile, fiind probabil complet. Bazele pilelor din rândurile șase și șapte erau aproape lipite între ele.

Disponerea celor șapte șiruri de pile descrie spațiul unei încăperii. Peretele vestic al încăperii este marcat de șanțul aflat la vest de șirurile de pile. El reprezintă amprenta unui perete

scos cu lăţimea de 0,50-0,60 m. În partea de est, limita încăperii poate fi dată de rândul de cărămizi care închide spre vest absida. Distanţa dintre şanţul care marca peretele vestic al încăperii şi rândul de cărămizi este de 3,40 m. O altă limită a încăperii ar putea fi dată de spaţiul rămas liber la nord de zona în care sunt grupate cele şapte şiruri de pile. La nord de acest spaţiu, cu lăţimea de 0,90 m, se află alte patru şiruri de pile dispuse pe direcţie vest-est. Prezenţa unui perete despărţitor între cele două zone cu pile a fost presupusă şi pe baza altor observaţii.

Limita sudică a încăperii o constituie limita şirurilor pilelor de hipocaust şi de o structură din cărămizi aflată la sud de şirurile de pile de hipocaust. Ea se află în capătul nordic al canalului cu pereţi de cărămidă. În lăţime, structura din cărămizi măsoară 0,55/0,60 m, avea o orientare relativ vest-est şi s-a păstrat pe o lungime de 1,70 m. Capătul ei vestic şi şanţul în care a fost implantată se distingeau în profilul de est al porţiunii adâncite a secţiunii D (fig. 6b). La est de canal, structura s-a păstrat pe o lungime de 0,65 m, iar cărămizile erau dispuse pe patru asize. La sud de structura din cărămizi pilele par a fi absente. Dată fiind această situaţie, structura de cărămizi ar putea reprezenta un rest de perete. Între structura de cărămizi şi limita nordică a încăperii este o distanţă de 3,80 m. Prin urmare, încăperea, în care sunt grupate cele şapte şiruri de pile, măsoară la interior circa 3,80 m, pe direcţie nord-sud, şi circa 3,40 m, pe direcţie vest-est.

Canalul de la sud de structura de cărămizi era probabil legat funcţional de încăperea descrisă anterior. Elocvent în acest sens este faptul că structura de cărămizi, care marchează limita sudică a încăperii, a fost amenajată ţinând seamă de prezenţa canalului, la fel şi dispunerea pilelor din rândurile al treilea şi al patrulea din interiorul încăperii.

Canalul a fost degajat în totalitate în campania 2019, cercetarea din anul 2020 aducând doar unele date complementare-nota 4 . El a apărut în carourile 13C-14C, fiind orientat nord-sud şi având o lungime de 2,60 m şi lăţimea la interior de 0,55 m. La exterior, canalul măsoară 1,40 m în lăţime. Pereţii săi erau realizaţi din cărămizi, care aveau o lăţime de 0,28-0,30 cm, dimensiuni ce corespund cu lăţimea unei cărămizi. Starea de conservare a pereţilor canalului erau prost conservaţi, în general, păstrându-se numai baza lor, compusă din una până la două asize. Numai între structura de cărămizi (peretele sudic al încăperii) şi prima pilă din şirul al patrulea de pile, peretele canalului s-a păstrat până la înălţimea 0,35 m. Lăţimea canalului este egală cu lăţimea a două cărămizi. De altfel, pe fundul canalului, în punctul în care structura de cărămizi era întreruptă au fost puse două cărămizi pe lung, una lipită de alta. Pe fundul canalului a fost observat un strat de mortar alb. În campania precedentă, tot pe fundul canalului a apărut o depunere compusă dintr-un sediment de culoare gri-albicios, având o consistenţă nisipoasă.

Canalul intră sub podeaua încăperii cu încă 0,40 cm, capătul său fiind lipit de o pilă de hipocaust. El trece prin amenajarea de cărămizi, în fapt, peretele sudic al încăperii. Față de acest perete, canalul iese în afara cu 1,80-1,85 m. În capătul sudic al canalului fost observată o peliculă de mortar alb-gălbui. Ea nu depășește lățimea canalului. În fața gurii canalului a fost observată o alveolă relativ ovală, cu diametrul de 0,90 m, în care a apărut o depunere compusă din pământ de culoare neagră, cu mult cărbune în compoziție. Tot în zona gurii canalului, de peretele său estic, era lipit un rest de zid cu lungimea de 0,75 m și lățimea de 0,60 m. El era orientat vest-est, prin urmare, paralel cu peretele sudic al încăperii. Prima asiză a zidului era realizată din piatră de calcar nefasonată, iar a doua asiză, foarte prost conservată, din cărămizi. Din păcate zona de la nord de acest zid a fost puternic bulversată de săparea secțiunea D.

Prezența unui strat de pietriș întins relativ omogen pe suprafața din jurul podelei indica faptul că în această zona se afla o încăpăre. Pentru a clarifica situația ei, nivelul de pietriș a fost îndepărtat și s-a demontat martorul dintre zidul estic al pretoriului și limita vestică a suprafeței, în care era prinsă podeaua de opus signinum. S-a constatat, astfel, că stratul de pietriș avea o grosime de 15 cm, bine tasat, iar sub el se afla un strat subțire de nisip. Totodată, curățarea atentă a restului de podea și realizarea unui profil au arătat că placa podelei este realizată din trei straturi: un strat (cel inferior) constituit din mortar mai având în compoziție var și cărămidă pisată mărunt; un al doilea strat compus din mortar și bolovani și un al treilea strat, relativ gros, compus din mortar cu cărămidă pisată. „Placa” avea o grosime maximă de 28 cm. Substrucția ei a fost realizată din pietriș, între ele fiind întins un strat lut nisipos. Față de zidul pretoriului, restul de podea se afla la 10-15 cm. În consecință, limita vestică a încăperii ar putea fi dată de zidul estic al pretoriului, iar limita vestică, de șanțul care marchează peretele vestic al încăperii cu piele de hipocaust. La nord, limita este dată de șirurile de pile aflate. Limita sudică a încăperii nu poate fi precizată, deoarece porțiune a fost afectată de săparea secțiunii D. Cert este că ea nu depășea limita sudică a traseului secțiunii, aici, fiind prezent un strat de pământ de culoare brună.

La sud de traseu secțiunii D a fost surprinsă amprenta unui șanț de scurgere (canal), orientat NV-SE. Umplutura sa era constituită dintr-un pământ de culoare neagră, cu lut ars, cărămizi fragmentare și cărbuni. El a fost observat mai bine, în profilul martorului intermediar din caroul 11. Astfel, s-a constatat că el avea profilul în V, cu deschiderea la gură de 0,50 m și 0,25 m în adâncime. Traseul său este întrerupt de secțiunea H. Având în vedere orientarea sa, probabil deversarea se făcea în canalul care mărginea via sagularis.

La nord de încăperea cu podeaua de opus signinum și camera cu hipocaust mărginită la est de absidă se dezvoltă probabil alte două încăperi cu hipocaust. Limita lor pare a fi mai împinsă mai spre nord față de zidul nordic al pretoriului.

În condițiile date, clădirea pretoriului apare mult mai amplă. Încăperile care se dezvoltă la est de pretoriu reprezintă, probabil, o extindere a acestei clădiri. În sprijinul afirmației ne bazăm pe faptul că zidurile pretoriului (planul relevat de cercetările din 1985-1988) sunt de piatră, în timp ce, la unele dintre încăperile cu hipocaust, ele sunt din cărămidă. În privința raportului cronologic dintre încăperile de la est de pretoriu și elementele sistemului defensiv al castrului, după s-a arătat, în momentul construirii lor, zidurile au intrat în agger, ceea ce ar demonstra că sunt extinderi puțin mai târzii, decât momentul construirii pretoriului și al ridicării agger-ului și zidului de incintă.

2021

În campania 2021, cercetarea a fost concentrată mai ales pe limita de est a încăperilor .

Limita sudica a incaperii C a fost determinata in aceasta campanie.

Peretele camerei a fost in mare parte distrus , din fundatie pastrandu-se numai prima siza de caramizi, avand o grosime de 0,60m , iar caramizile , cu dimensiuni 0,40 x 0,28 x 0,06 m erau asezate direct pe lutul galben . S-a constatat ca acest perete este strapuns de canalul cu pereti de caramida. Acesta intra sub podeaua incaperii cu inaca 0,40 m, capatul lipindu-se de o plia de hipocaust. In partea de nord a caparei s-a descoperit un alt sant cu latimea de 0,50 – 0,60 m .

Pilele in interiorul incaperii erau dispuse la 0,35/ 0,40 m una fata de cealalta , numai intre cele doua siruri de pile aflate in continuarea canalului cu pereti de caramizi s-a pstrat un interval de 0,50/0,55mș intre sirurile de pile si peretii de sud si de est al incaperii intervalul este de 0,40 / 0,20 m. stalpi sunt formati din caramizi cubice cu latura de 0,16m, bazele erau din caramizi patrate cu latura de 0,28m , cat si de caramizi cubice de 0,40x0,28x0,06 , intregi sau sparte pe jumătate. Au fost descoperite mai multe tuburi de hipocaust cu forma paralelipipedica realizate din lut, care se aplicau pe perete,ș podeaua mortar avea o grosime de 0,15m , iar mortarul continea pudra de caramizi , fragmente de tigle si pietricele.

Absida (camera D) avea o deschidere de 2,50 m, iar în adâncime, pe direcție vest-est, măsura 2,04 m

Zidurile absidei erau din cărămizi. La elevația lor s-au folosit cărămizi cu dimensiuni de 0,40/0,43 x 0,28 x 0,07 m și jumătăți de cărămizi utilizate la pavaje și suspensurae. Acestea măsurau 0,53 x 0,30 x 0,065 m. Zidul absidei era mai lat în partea de nord, unde atinge 0,85/0,90 m, și mai subțire în partea de sud, unde avea o lățime de 0,70-0,75 m. Prima asiză de cărămizi a fost așezată pe direct pe lutul galben ferm (solul nativ). Cărămizile din zid erau prinse între ele cu lut sau mortar nisipos, de slabă calitate. În partea de sud, la exterior, zidul absidei se deprinde printr-un mic decroșaj. Acesta măsoară 0,40 m. Absida era prevăzută cu hipocaust. În interiorul ei au fost identificate cinci șiruri de pile orientate pe direcție vest-est. Ca baze de pile au fost folosite cărămizi cu dimensiuni de 0,40 x 0,29 x 0,06 m. Stâlpii erau compuși din cărămizi de formă cubică, cu latura de 0,16 m. Bazele pilelor erau fixate pe un strat de pietriș bătut, situație observată și în spațiul camerei C

Văzut în secțiune paramentul exterior al absidei este zidit în trepte, ceea ce ne arată că zidul a fost sprijinit de agger.

Se poate concluziona că incaperile de la est de pretoriu reprezintă o extindere a acestei construcții, pentru intercalarea lor în spațiu dintre zidul estic al pretoriului și zidul de incintă al castrului, via sagularis și o parte din agger au fost desființate.

ISTORIA CASTRULUI SI DESCRIEREA ELEMENTELOR DE FORTIFICARE

Cronologie:

Este un castru auxiliar având o poziție strategică la aproximativ 20 km S de pasul Rucăr-Bran, fiind identificat la S de cartierul Pescăreasa din municipiul Câmpulung Muscel, pe suprafața unei terase joase, pe malul drept al Râului Târgului, în punctul „Cetate” sau „Jidova” (forma „Jidava” intrată și ea în literatura de specialitate este o creație a lui C. D. Aricescu). În urma cercetărilor arheologice (D. Butculescu 1876; Gr. Tocilescu, P. Polonic 1901; Em. Popescu, Fl. Mârțu 1962-1964; Em. Popescu, Eugenia Popescu 1964-1976; C. C. Petolescu, T. Cioflan 1978-2007; C. C. Petolescu, Fl. Matei-Popescu, I. Dumitrescu 2008) a fost identificată o singură fază constructivă a castrului, dar unii autori susțin existența unei faze de lemn și pământ, iar I. Bogdan-Cătăniciu susține existența a chiar trei faze. Castrul este ridicat din piatră, are plan dreptunghiular (98,65×132,35 m), având colțurile rotunjite. Porta praetoria este amplasată pe latura de S, zidul este lucrat în tehnica opus incertum, având o grosime de 1,80 m. Sistemul de fortificație se completează cu un șanț de apărare, cu o deschidere de 7-11,20 m și 2-2,30 m adâncime, neîntrerupt în fața porților.

Deși pe toate laturile au fost identificate turnuri de curtină, (3,75×4 m), cu deschiderea porților de 5,30 m, turnurile de colț lipsesc. Turnurile de porți au un plan aproximativ pătrat (5×5,60 m), ușor ieșite în exterior. Au fost identificate și principalele drumuri din castru, cel mai bine documentat fiind via principalis, ce măsoară 5,90 m lățime. În interiorul castrului au fost cercetate un număr de clădiri, dintre care se evidențiază principia, clădirea comandamentului, cu dimensiunile de 30,40×34,70 m. Planul clădirii este cel obișnuit, cu un atrium (14,30×19 m) care are pe fiecare latură câte trei spații (4,30×4,30), cu o basilica (9,20×28 m), iar în spate aedes principiorum și alte două camere. În latūs sinistrum a fost identificat praetorium-ul, având dimensiunile de 38,40×16,90 m. Planul acestei construcții se prezintă astfel: în jumătatea sudică se afla o curte mare (dimensiunile ei 21,70×15,10 m), cu portice pe laturile lungi, iar partea dinspre nord este ocupată de trei șiruri de încăperi. Camerele din colțurile de nord-vest și nord-est erau absidale, iar toate încăperile erau prevăzute cu sistem de încălzire (hypocaustum). În latūs dextrum au fost identificate două clădiri: o mică clădire absidală, 8×10 m (F. Marcu susține că ar putea fi o fabrică ?) și un horreum (12,95×34,40 m), cel mai mare din Dacia, raportat la dimensiunile castrului. De asemenea, în latūs dextrum, între horreum și principia săpăturile recente (2010-2015) au evidențiat existența unei construcții de lemn, distrusă de un incendiu (în stratul de incendiere au fost găsite monede de la P. Septimius Geta și Severus Alexander (222). Clădirea de piatră dublu absidală a fost construită după distrugerea construcției de lemn.

În retentura dextra au fost cercetate, între 1995-2000, două barăci dispuse per strigas (Est – Vest), situate între via decumana și latura de vest a castrului, fiecare dintre ele în lungime de 36 m și aproximativ 9 m lățime; ele sunt separate printr-un drum realizat din piatră mică de râu și pietriș. Această zonă fusese intersectată deja, în cursul cercetărilor mai vechi, efectuate de Emilian Popescu și Eugenia Popescu prin două secțiuni (SC și SG), perpendiculare pe cele două turnuri de curtină din colțul de nord-vest al castrului. Traseul acestor două construcții a fost marcat destul de clar, prin descoperirea în loessul virgin a urmelor stâlpilor de lemn. La capătul de Vest al barăcii dinspre latera praetorii (baraca nr. 2) a fost identificat și apartamentul centurionului (3×3, 5 m), pavat cu cărămizi (pe una dintre ele a fost identificat acel graffito menționat anterior).

De asemenea, în spațiul delimitat spre nord de o linie imaginară între turnul de curtină de pe latura de vest și edificiul identificat cu praetorium, a fost identificat în campaniile din anii 2000-2001 traseul unei alte barăci mai mici, având dimensiunile de aproximativ 26×5,5 m.

În ultimii ani (2015-2021), cercetările s-au concentrat în zona dintre praetorium și latura de est a castrului. La capătul dinspre NE al praetoriumului a fost identificat un edificiu termal de mici

dimensiuni, construit din cărămidă la o dată mai târzie decât clădirea de piatră a praetoriumului, și care a suprapus via sagularis și o parte din agger.

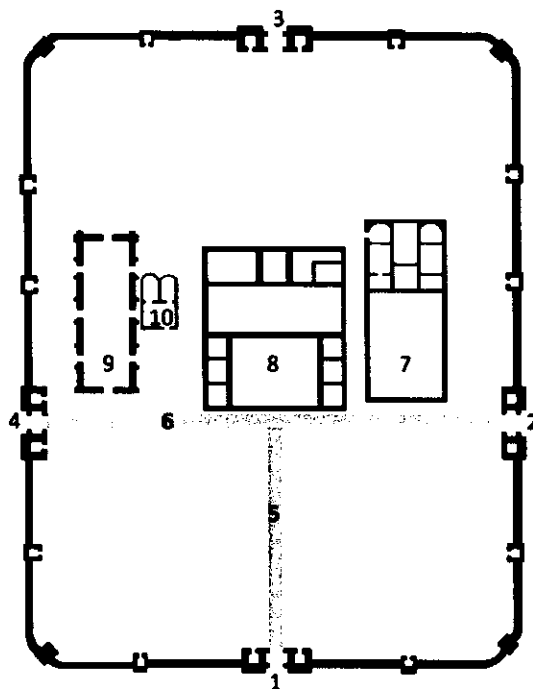

Figure 1: Plan al castrului roman de la Campulung-Muscel (Jidova).

Cunoscut încă de la sfârșitul secolului al XVII-lea - în special după ce Luigi Ferdinand de Marsigli, ofițer de geniu în armata austriacă, vizitează mai multe situri romane din Oltenia (Drobeta, Sucidava, Romula), ajungând și la Cîmpulung-Muscel (îndrumat de stolnicul Constantin Cantacuzino); aici consemnează o fortificație sub numele de “Jidova” (L. F. de Marsili, *Danubius Pannonico-Mysicus*, II, Haga, 1726, fig. 39). Fortificația avea să fie mai târziu răscolită de D. Aricescu (C. D. Aricescu, *Istoria Cîmpulungului*, prima reședință a României, București, 1855, p. 11-18), apoi în 1876 de D. Butculescu. Săpături mai ample a făcut în 1901 Pamfi I Polonic, din dispoziția lui Gr. Tocilescu (directorul Muzeului Național de Antichități). Din notele manuscrise ale lui Polonic (păstrate la Biblioteca Academiei Române), se cunoaște un prim plan al castrului, precum și două edificii din zona centrală: principia și horreum.

Săpături sistematice aveau să înceapă abia în anul 1962, sub conducerea lui Emilian Popescu (Institutul de Arheologie din București) - la început în colaborare cu Muzeul orășenesc Cîmpulung (reprezentat prin Flaminio Mârțu), apoi (din 1964 până în prezent) în colaborare cu Muzeul Județean Argeș (reprezentat prin Eugenia Popescu). În urma acestei colaborări, s-au întreprins cercetări privind cunoașterea sistemului de fortificație (zid de incintă, agger, fossae, porta decumana, turnurile de incintă), dar și stratigrafia interioară. S-a identificat din nou și scos la

lumina cele două edificii din zona centrală, menționate mai sus, la care s-au făcut lucrări de conservare

În condițiile în care se întrevide posibilitatea continuării prezenței militare romane în castrul de la Jidava după anul 245 (când s-a ridicat micul edificiu cu hypocaust), concluzia firească este că acest castru a fost abandonat mai târziu: abia către sfârșitul stăpânirii romane în întreaga Dacie - adică pe timpul marii invazii din timpul lui Gallienus din anul 267. Poziția acestui castru, în fața pasului Rucăr-Bran, a determinat probabil menținerea sa în sistemul defensiv roman -chiar dacă cea mai mare parte a liniei transalutane va fi fost pierdută.

Specific Limesului Transalutanus, castrul de la Campulung-Muscel (Jidova) are 1,3 ha. Ca și orientare acesta este construit cu portile spre punctele cardinale, cu o oarecare deviație, poarta praetoria fiind orientată spre sud. Castrul de piatră are la 300 m sud un al doilea castru de mici dimensiuni cu val de pământ, acoperind circa 0,4 ha, însă castrul de pământ nu face obiectul acestui studiu.

ELEMENTELE CONSTITUTIVE ALE CASTRULUI DE PIATRĂ DE LA CÂMPULUNG

El se prezintă sub forma unei suprafețe de teren închise de o incintă patrulateră (murus), măsurând aproximativ 132 X 98 m; pe interior, zidul este sprijinit de agger care, prin lățimea sa (minimum 5 m la baza, îi asigură o existență sporită, iar în partea superioară este amenajat sub formă de drum de rond. Accesul la drumul de rond se face prin trepte amenajate în panta aggerului, de obicei pe lângă turnuri. În fața zidului se află o porțiune de siguranță (berma) lată de 2-3 m; urmează un șanț de apărare (fossa) cu deschiderea de 6-7 m și adânc de cel puțin: 2 m, iar la o oarecare distanță alt șanț, mai mic. Pe mijlocul laturii de sud se află porta praetoria, pe cea opusă porta decumana. Suprafața castrului este împărțită pe lat în trei zone; în cea centrală se află o serie de clădiri (horreum - magazia de cereale, principia - clădirea comandamentului, precum și alte două edificii cu hypocaust), iar în suprafețele dinspre sud (praetentura) și nord (retentura), se aflau barăcile soldaților și alte clădiri ale castrului. Porțiunea de drum dintre porta praetoria și comandament se numea via praetoria, cea din partea opusă - via decumana; un drum trecea prin fața clădiri comandamentului (principia), de aceea se numea via principalis și unea alte două porți (de pe laturile de vest și est) - porta principalis dextra și porta principalis sinistra.

Terminologia pentru anumite elemente ale castrului roman se face dupa denumirea latina. Aceasta sectiune are rolul de a explica acesti termeni. Trebuie mentionat de asemenea ca uni termeni din limba latina au legatura cu locatia in spatiu. Denumirea acestora este facuta din punctul de vedere al principiei, aceasta avand fata inspre sud si nu dupa orientarea planului in pagina. Astfel Porta Principalis Dextra, se traduce ca Poarta Principala din Dreapta si se afla in dreapta principiei dar in stanga planului.

Numele portilor:

- ✓ Porta Praetoria (Figura 1, Numarul 1)- Poarta pretoriană, poarta din fata
- ✓ Porta Principalis Sinistra (Figura 1, Numarul 2)- poarta principala din stanga
- ✓ Porta Decumana (Figura 1, Numarul 3)- poarta din spate
- ✓ Porta Principalis Dextra (Figura 1, Numarul 4)- poarta principala din dreapta

Castrul era impartit in mai multe zone:

- Littera praetorii -zona centrala unde se afla principia, de asemenea impartita ca *latus dextrum* and *latus sinistrum*, respectiv spatiul din dreapta principiei si spatiul din stanga principiei.
- Raetentura dextra – Spatiul din spate dreapta
- Raetentura sinistra - Spatiul din spate stanga
- Praetentura dextra - Spatiul din fruntea taberei dreapta
- Praetentura sinistra - Spatiul din fruntea taberei stanga.
- Drumuri:
 - *Via praetoria* (Figura 1, Numarul 5) intre porta praetoria si principia
 - *Via principalis* (Figura 1, Numarul 6) intre porta dextra si porta sinistra
 - *Alte drumuri intalnite in castre romane care nu sunt descrise in amanunt la Jidova:*
 - *Via decumana se continua din porta decumana*
 - *Via quintana in spatele principiei*
 - *Via sagularis (in jurul zidului)*

Drumurile aveau in medie intre 7 si 8m latime, erau construite din piatra peste un strat de pietris. Drumul era usor inclinat spre lateral unde erau pozitionate scurgeri, in unele situatii in imperiu exista si canalizare.

În urma cercetărilor arheologice precum cele prezentate mai sus se pot descrie următoarele elemente ale castrului roman de piatra.

CLADIRI:

Principia (Figura 1, Numarul 8) - se afla în mijlocul castrului și a fost creată după forumul roman existent în orase. În interior se afla basilica iar în spatele acestea se aflau birouri. În general principia avea scop administrativ și financiar, dar și religios în anumite locuri.

Principia are o formă rectangulară de 34,7x40,4m, cu laturile lungi orientate nord-sud. Pentru construirea zidurilor au fost folosiți bolovani de rau legați cu mortar și au o grosime de 1,2m. În schimb zidurile interioare au o grosime între 0,6 și 1,1m. Atrium-ul sau curtea interioară are 14,3 x 19,25m (Matei-Popescu și Dumitrescu 2018). Aceasta era pavată cu piatra de rau, iar intrarea se făcea din via principalis. În interior se presupune că există o structură ce acoperea parțial curtea, susținută de coloane, dar sunt necesare cercetări mai amanunțite pentru a confirma acest aspect. Pe flancurile curții interioare se aflau câte trei încăperi de dimensiuni egale, fiecare măsurând 4,20x4,50 m. Cercetările arheologice din secolul trecut marchează găsirea a 400 de varfuri de săgeți de bronz și fier în principia, probabil provenind din această zonă (Marcu 2009). Acest tip de încăperi au fost descoperite în alte castră din imperiu ca având rol de depozit de arme. În colțul sud-vestic al atrium-ului se afla un puț.

Din curtea interioară se trecea în basilica, o cameră cu dimensiunile de 28x9,2m. Intrarea se făcea probabil printr-o arcadă a cărei bază era plasată pe un suport tip stilobat (Marcu 2009). De aceea nu se observă o intrare în structura zidurilor. În multe castră din imperiu basilica includea tribunalul, dar acesta lipsește aici ca și în multe alte castră din Dacia. În spatele acestia se afla trei încăperi. Cele din colțurile de nord-vest și nord-est măsoară 6,30x10,15 m. Cea din colțul nord-estic este împartită în două spații unul dintre acestea beneficia de hypocaustum, cu dimensiuni 5,55x4,30 m (Matei-Popescu și Dumitrescu 2018). Camera din mijloc era folosită cu rol de capelă și măsoară 5,50x6,30 m, fiind cea mai mică. Deși în alte castră aceasta avea deseori o cameră subterană cu rol de seif, nu este nici o indicație că aici ar fi existat această cameră (Marcu 2009).

La Jidova, clădirea construită la est de Principia funcționa cel mai probabil ca **Praetorium** (Figura 1, Numarul 7). Accesul în clădire se făcea din via principalis. Fata de această horreum-ul se afla mai în spate, în comparație cu principia, probabil spațiul din fata era ocupat de o palisadă (Marcu 2009). Clădirea avea o formă dreptunghiulară, măsurând 38,40x16,90 m. În interior spațiul

este impartit intre o curte de 21,7x15,1m in partea sudica si opt incaperi aranjate in trei siruri in partea nordica (Matei-Popescu si Dumitrescu 2018). Functiile camerelor nu se cunosc in mod exact dar este posibil ca, camera mare in centru spate sa fi fost folosita ca tricliniu (camera cu scop de a lua masa). Toate aceste camere beneficiau de incalzire prin hypocaustum, acesta fiind reconstituit si expus pentru vizitatori in incaperea din coltul sud-estic. De asemenea, in cladire s-a gasit o moneda datand din perioada lui Philippus Caesar, fiind cea mai recenta descoperita pe limesul transalutan.

Horreum (Figura 1, Numarul 9)- Cladire cu rol de hambar (În spațiul dintre principia și latura de est a castrului, s-a identificat o mare clădire, care a fost săpată între anii 1976-1982.

Datorita constructiei lor din piatra , horrea au primit, inca de la inceput , o atentie deosebita. Termenul de horrea desemna pentru romani orice fel de cladire in care se depozita (Rickman 1971,1). In ceea ce priveste Dacia avem totusi putine informatii de detaliu referitoare la aceasta constructie. Pentru conservarea granelor sau a proviziilor , in general era esential ca o cladire sa fie racoroasa si fara fluctuatii de temperatura. Temperaturile inalte afecteaza graul si de aceea sunt necesare maxim 15 grade pentru a face face posibila eliminarea isectelor, obtinute printr-o ventilare potrivita prin supra-inaltarea poselelor, prin deschiderile de sub podea si a existentei unor ziduri solide fara deschideri in suprastructura lor Gentry (1976) , sustine ca deschiderile de sub podea trebuie sa fie pe latuta de nord). In general zidurile granarelor au latimi destul de mari, uneori mai mari decat ale cladirilor de comandament, chiar si fara contraforti. Mediul racoros era sustinut si cu ajutorul acioperisului din tige. In Dacia toate granarele (de piatra) cercetate au un asfel de acoperis.

Stilul de constructie : podeaua din lemn , fiind inaltata pe piloni (mai rara) sau pe ziduri mici , groase de cca 0,50-0,6 m, majoritatea dispuse longitudinal , iar unele transversal, la o distanta de 0,70-0,90 m unul fata de celalalt (Gentry 1976,8. Pentru modele si tehnica de constructie Taylor 2000, 48-9, 58-70). A Jonhson sustine ca orientarea acestor ziduri nu pare sa aiba vreo relevanta cronologica ., in timp ce A. P. Gentry afirma ca poseaua sprijinita pe ziduri transversale , sau podele asezate direct pe pamant apar doar in contextele datate in perioada Hadrian – Antoninus Pius.

Granarele de piatra au contraforti de sustinere , cu scopul de sustinere a acoperisului, foarte greu din tigla. Distanta dintre ei variaza intre 1,50 si 3,00m(Gentry 1976, tabelul 4)

Ventilatia : gauri in zidurile exterioare , mai inguste inspre exterior si gauri de ventilatie soimble , care aveau in mijloc , pe verticala o despartitura , ambele pentru a impiedica patrunderea animalelor ((Rickman 1971, Fig. 39, 42).

Zidurile sale au fost construite prin aceeași metoda ca la Principia din bolovani de râu legați cu mortar și au o grosime ce variază între 1,20-1,25 m. Accesul in cladire se facea probabil din via principalis. Fata de drum, horreum-ul se afla mai in spate, in comparatie cu principia, probabil pentru a avea spatiu de manevra (Marcu 2009).

Prin investigatiile arheologice au fost identificati opt contraforti pe laturile lungi ale zidului, trei pe cele scurte si o podea suspendata pe o retea de barne. Acestea din urma au fost descoperite in special in jumătatea nordica (Matei-Popescu si Dumitrescu 2018).

Horreum are o lungime de 33,40 m (dimensiunea include și lina contrafortilor, fără aceasta latura măsoară 32,65 m) și o lățime de 13,40 m (fără cele două linii de contraforti, latura scurtă măsoară 12,20 m).

Pe latura de sud, spre via principalis, nu există contraforturi, iar pe toate laturile au fost găsite intrări. Enorma cantitate de țiglă și olane, unele cu inscripții, descoperite în interiorul zidurilor, arată cum a fost construit acoperișul, iar pe podea, barnele de lemn carbonizat, așezate la distanțe egale, în forme de dreptunghiuri, ne indică existența unui schelet de lemn, pentru susținerea acoperișului. Dreptunghiurile sunt astfel dispuse, încit împart interiorul clădirii în trei compartimente (STUDII SI COMUNICĂRI -ISTORIE - ȘTIINȚELE NATURII Pitesti 1968)

Pe laturile lungi, zidurile sunt prevăzute cu câte opt contraforti și cu câte trei pe latura nordică. Prezintă cât trei guri de ventilație pe laturile lungi (ele segmentează laturile lungi). Podeaua era suspendată pe o rețea de bârne (formând un fel de grătar), foarte bine surprinse în jumătatea nordică a construcției.

Edificiul cu hypocaust (Figura 1, Numarul 10)- O cladire cu rol inca necunoscut; clădirea de piatră dublu absidată cu hipocaust.

Hypocaustum- sistem de incalzire centrala bazat pe incalzire in pardoseala

Edificiul cu hypocaust (Figura 1, Numarul 10) ocupă jumătatea nordică a spațiului dintre principia (la est) și horreum (la vest) are o forma rectangulara pe trei laturi si doua forme semi-circulare pe latura nordica.

Acesta masoara 11,9x7,9m si este alcatuit din trei incaperi, toate incalzite, una de formă dreptunghiulară în continuarea căreia se dezvoltă două abside de dimensiuni aproape egale. În capătul nordic al absidelor a fost amenajat câte un praefurnium. În toate cele trei încăperi au fost surprinse pilele de la instalația de hipocaust.

Zidurile sunt realizate din bolovani de râu legați cu mortar de slabă calitate

Cladirea a fost initial identificata cu rolul de cladire a ofiterilor (Emilian Popescu) desi nu este confirmat. Sapaturile arheologice din perioada 2010-2014 au identificat o structura ce preceda acest edificiu. Aceasta era construita din lemn si pamant si avea dimensiuni asemanatoare cu horreum-ul. Un strat de arsura identificat in sapaturi sugereaza ca aceasta a fost distrusa de un incendiu, datat in mijlocul secolului al treilea de un denar din perioada lui Severus Alexander (c. 222 pChr.). Dupa acest moment stratul de daramatura a fost nivelat, evacuat si inlocuit cu un strat de piatris marunt peste care a fost construit edificiul cu hipocaust (Matei-Popescu si Dumitrescu 2018). Desi aceasta nu are o folosinta clara au fost inaintate cateva ipoteze. Prima interpretarea ar fi aceea de bai private datorita existentei sistemului de incalzire, dar locatia intre horreum si principia este neobisnuita pentru aceasta functie. De asemenea tehnica de constructie din piatra si lut nu ofera impermeabilitate, nefiind astfel potrivita pentru bai (Marcu 2009). A doua interpretare ar fi de camera a ofiterilor, dar de asemenea aceasta nu se aseamana cu alte exemple din alte castre auxiliare. Marcu (2009) adauga de asemenea posibilitatea folosintei cladirii ca o fabrica (atelier) datorita gasirii unor bucati de minereu de fier neprocesat. Din pacate alte cladiri de tip fabrica nu au fost gasite cu incalzire in alte castre. O optiune finala ar fi aceea de schola collegiorum. Acest tip de constructie are o dimensiune relativ mica, cu incaperi cu forma semicirculara si se afla de obicei in apropierea principiei (Marcu 2009).

Sapaturile efectuate in perioada 2017 – 2021 a putut stabili planul a patru dintre incaperile de la est de pretoriu.

Camera A (trasata de Emilian Popescu si Eugenia Popescu) masoara 4,40 x 3 m la exterior si 3,60 x 2,16 la interior. Latura lunga fiind orientata relativ vest –est. Podeaua era realizata dintr-un strar de opus signinum , gros de 0,12 m si amenajata pe o substructie de bolovani de dimensiuni medii si mici(stratul de opus signinum era realizat dintr-un mortar de var amestecat cu pudra fina de caramida si nisip) de grosime 0,30m. peretii incaperii aveau o grosime de 0,50 – 0,60m.

Camera B masoara pe directi vest –est , la interior 4,35 – 4,40 m : podeaua este realizata tot din opus signinum , este realizata din trei straturi ş un strat constitui din mortar fin avand in compozitie var si caramida pisata marunţ un al doilea strat compus din bolovani mari legati cu mortar si un al treilea strat , relativ geros compus din mortar amestecat cu pudra de caramida. Grosimea celor trei straturi este de maxim 28cm.. podeaua este amenajata pe un strat de pietris si bolovani, in grosime de 0,15m, acest strat fiind bine tasat si intins pe un strat de nisip cu consistenta lutoasa,

In partea de est, stratul de nisip din substructia podelei este delimitat de un sant lat de 0,50 -0,60 m, orientat nord –sud, care reprezinta amprenta unui perete., care marcheaza limita estica a incaperii.. Limita incaperii la nord este data de sirurile de pile de hipocaust orientate vest –est si de stratul de pietris pe care erau asezate acestea.

Intre camerela A si B , se observa amprenta unui sant de scurgere.

Camera C : la est de camera B , sunt dispuse noua siruri de pile de hipocaust pe directia est –vest si sapte pe directia nord –sud . peretele camerei a fost in mare parte distrus , din fundatie pastrandu-se numai prima asiza de caramizi. Acesta avea o grosime de 0,60 m, iar caramizile erau asezate direct pe un lut galben. Caramizile aveau dimensiunile 0,40x0,28x0,06 m.. acest perete era strapuns de un canal cu pereti de caramida, care intra sub podeaua incaperii cu inca 0,40m, capatiul lipindu-se de o pila de hipocaust. In partea de nord a camerei C se afla un sant cu latimea de 0,50 - 0,60 .

Pilele din interiorul incaperii stau pe un pietris marunt , bine tasat de culoare rosiatica si erau dispuse la 0,35 -0,40 m una fata de cealalta , numai intre cele doua siruri de pile aflate in continuarea canalului cu pereti de caramizi s-a pastrat un interval de 0,50 -0, 55m.Între şirurile de pile şi pereţii de sud şi de est al încăperii, interval este de 0,10-0,20 m. Stâlpii erau formaţi din cărămizi cubice cu latura de 0,16 m (tip utilizat şi la realizarea hipocaustului din edificiul situat între principia şi horreum). Bazele erau realizate atât din cărămizi pătrate, cu latura de 0,28 m, cât şi din cărămizi de 0,40 x 0,28 x 0,06 m, întregi sau sparte pe jumătate. În nivelul de dărâmătură, au fost găsite mai multe tuburi de hipocaust cu formă paralelipipedică realizate din lut care se aplicau pe pereţi pentru a permite aerului cald să circule, fragmente din podeaua realizată din mortar şi mai multe cărămizi care alcătuiau suspensura (cărămizi cu dimensiuni de 0,52/0,54 x 0,52/0,54 x 0,06 m). La 0,40 m vest de rândul de cărămizi, tot în nivelul de dărâmătură, s-a aflat un fragment din marginea podelei de mortar care izola suspensura. Podeaua de mortar avea o grosime de 0,15 cm,

iar mortarul conținea pudră de cărămizi, mici fragmente de cărămizi/țigle și pietricele. De asemenea, între dărâmături au apărut tuburi de lut ars căzute din bolta tavanului încăperii și tuburi de formă paralelipipedică căzute de pe pereți. Unele dintre aceste tuburi erau umplute cu mortar

Camera D avea o deschidere de 2,50 m, iar în adâncime, pe direcție vest-est, măsura 2,04 m.

Zidul de incinta a fost construit din bolovani de rau leagati cu mortar. Dimensiunile acestuia sunt de 1,8m grosime si se pastreaza cu pana la 1.9m inaltime.

In colturi si pe traseul zidului de ncinta erau construite turnuri, care puteau sa aiba diferite forme,

La Jidova ,acesta include turnuri de curcina, 3 pe laturile lungi si 2 pe cele scurte. Turnurile au forma rectangulara cu latura exterioara de 3,4m si se extind cu 0,3m in afara zidurilor. In interior, camerele de curcina au in medie 1,4x1,5 m (Matei-Popescu si Dumitrescu 2018).

Portile castrului: un castru auxiliar avea in mod obisnuit patru porti, cele de pe laturile scurte (poarta praetoria si decumana) fiind pozitionate pe axul castrului, iar cele laterale (portae principales), la capetele viei principalis,

Unele studii referitoare la inaltimea portilor, intermediare sau de colt justifica inaltimi de cca 15 m, cu trei niveluri fata de cele anterioare cu doua niveluri (vezi pe larg in Egon Johannes Greipl (ed) Römische Wehrbauten. Befund und Rekonstruktion)

La Jidova portile castrului sunt patru la numar: doua pe laturile scurte, aflate la jumatatea acestora si doua pe laturile lungi, aflate la o treime din lungime dispre Porta Praetoria (Figura 1, Numarul 1). Aceasta este poarta din partea de sud a sitului. In partea opusa a castrului se afla Porta Decumena (Figura 1, Numarul 3), iar pe laterale Porta Principalis Dextra (Figura 1, Numarul 4) si Porta Principalis Sinistra (Figura 1, Numarul 2).

Portile praetoria, dextra si sinistra sunt identice ca forma si sunt flancate de turnuri cu forma rectangulara (Matei-Popescu si Dumitrescu 2018), prezentând spre intrare câte doi contraforți (ușori) care serveau la susținerea arcului porțiiilor. . Intre cele doua turnuri sunt 5,9m si intre usori 3,8m (contraforti) la porta praetoria si porta principalis dextra. La sinistra sunt 5,35 intre turnuri. La decumena turnurile au o forma rectangulara si prezinta doar un contrafort. Aici distantele au 5,1m si 3,3m. Aceste turnuri ies in fata zidului de incinta cu 0,9m.

Alaturi de zid si turnuri, sistemul defensiv este compus si din doua santuri (fossae). Intre santuri si incinta propriu –zisa a castrelor era un spatiu intermediar (berma) pe unde se putea circula , cu latimi variabile de 0,90 – 2,00 m

La Jidova ,primul se afla la 2,5m de zid are o deschidere de 7,5m si o adancime de 2,3m. Al doilea are o deschidere de 3,5m, o adancime de 1,2-1,3m si se afla la 5,2m de anterioara. Distanța dintre cele două fossae este de 5,20 m,

Agger-ul (taluz/val de pamant) are o lățime la bază de 5-6 m.

Zona centrala a castrului a fost cercetata in numeroase sapaturi arheologice. Acestea au analizat principia, horreum, praetorium, si o constructie mica ce include hipocaust, localizata intre principia si horreum.

Studiile arheologice din perioada 1991-2009 au dus la identificarea a doua baraci in retentura dextra (in spatele horreum-ului). In una din acestea a fost identificat un grafiti, inscripție în pasta crudă, înainte de ardere, produs de un soldat din cohors I Flavia Commagenorum, aceasta fiind singurul artefact aratand prezenta unei trupe specifice pe limesul transalutanus (Matei-Popescu si Dumitrescu 2018). Din pacate aceasta descoperire face prezenta acestui soldat doar posibila la Jidova, din moment ce acest obiect putea fi transportat pana in locul depozitiei (Marcu 2009).

Cercetarile arheologice nu pot in momentul de fata detalia distrugerea fortului. Ultimele monede gasite dateaza din perioada lui Gordian III si Filip Arabul. In retentura dextra au fost identificate doua baraci. Investigatiile au descoperita ca cea nordica a fost distrusa datorita unui foc (Marcu 2009).

PROPUNERI PENTRU PROIECTUL DE RESTAURARE

Importanța obiectivului conturată din perspectiva datelor istorice și de istoria artei evidențiate pe parcursul capitolelor din urmă, susține clar necesitatea repunerii în valoare a castrului ca monument istoric. Soluția fiind aplicarea unui principiu conservativ de restaurare, acesta din urmă ar trebui să antreneze o serie de măsuri în favoarea identificării detaliate a elementelor străine aplicate asupra cetății, care în cele din urmă să fie înlăturate, redând construcției un aspect bazat pe componente arhitecturale originale, cu valoare artistică și istorică.

Intervențiile de consolidare și conservare se vor executa cu aplicarea de materiale și procedee compatibile cu statutul de monument al obiectivului.

Se propune reîntregirea, protejarea și funcționalizarea Porta Praetoria cu materiale de construcție moderne, ușoare și modulare care să afecteze minimal monumentul original; intervenția trebuie să fie reversibilă, dar să ofere o imagine a monumentalității acestor tipuri de structuri. În acest scop se va întocmi în faza preexecuție un studiu de specialitate elaborat de un restaurator specialist în componente artistice de piatră.

Toate amenajările de teren, intervențiile de sistematizare verticală prevăzute în aria castrului vor fi asistate arheologic și executate cu luarea în considerare a nivelelor de călcare conservate din diferitele epoci ale castrului.

Deoarece zidurile fortificației se pastrează preponderent la stadiul de fundații sau crepidă (soclu), este clar că proiectul de restaurare trebuie să aibă în vedere analogiile foarte apropiate cu fortificații mai bine păstrate descoperite în arealul balcanic. Astfel, chiar dacă nu avem păstrate asize din cărămidă, prezenta acestora în nivelul de demantelare al incintei ar presupune folosirea tehnicii opus mixtum în elevație.

Pentru a avea o imagine completă a situației din teren, este necesară cercetarea arheologică preventivă.

Intervențiile structurale necesare la această lucrare se înscriu majoritar în categoria intervențiilor de conservare și protejare, respectiv în categoria de construcții noi de protecție.

Intervenții la fundații trebuie protejate, se va asigura sistematizarea pe verticală. Dacă va fi cazul de fundații noi acestea se vor realiza în așa fel încât ruinele existente să fie minim

afectate. In cazul portii praetoria - turnurile se vor reconstitui din structura metalica lamelara transparenta , structura metalica de dimensiunile exacte ale turnului , care se va rezema pe o platforma metalica – care nu va atinge fundatiile castrului, rezemate pe conturul exterior prin fundatii de piloti. Dimensionarea se va face astfel incat sa se minimizeze numarul si diametrul avestora , si se vor amplasa astfel incat sa nu se afecteze fundatiile sau pavajele pastrate.

Utilizarea materialelor de interventii :

- La intretineri si completari de ziduri se vor refolosi pietre similare cu cele din zidarie, mortar de var tras(sau hidraulic NHL 3,5-5), care se va folosi atat la injectari
- Nu se permite folosirea cimentului Portland la interventii pe ruine
- Rezemarea structurilor noi din metal se va realiza punctual prin piloti (daca va fi cazul)
- Amplasarea fundatiilor pe piloti se va face pe conturul si interior al cladirii: se va realiza o structura usoara

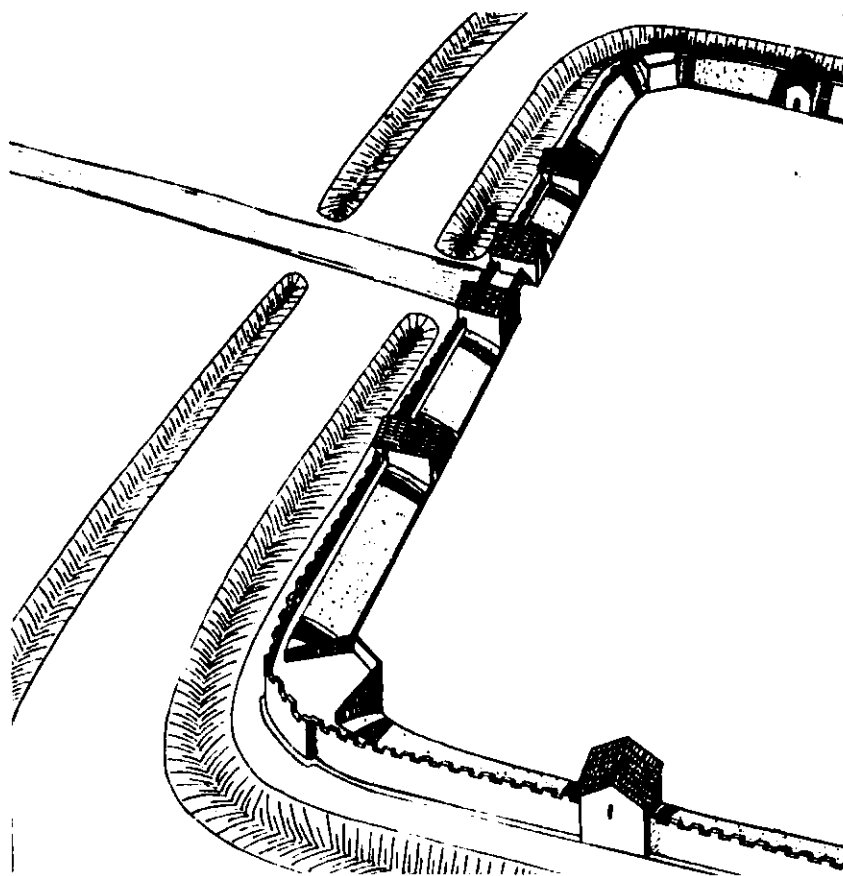
Reconstructie digitala

In etapele viitoare ale proiectului se propune reconstructia digitala a elementelor construite ale castrului. Aceste reconstructii v-or fi disponibile publicului in circuitul de vizitare prin mediu virtual. Reconstructia digitala se bazeaza pe informatii arheologice obtinute din publicatii locale (Marcu 2016, Petolescu si Cioflan 1988, Ran.cimec.ro 2022) pentru informatii specifice castrului de fata si internationale (Breeze Marcu and Cupea 2021, Rushworth 2009).

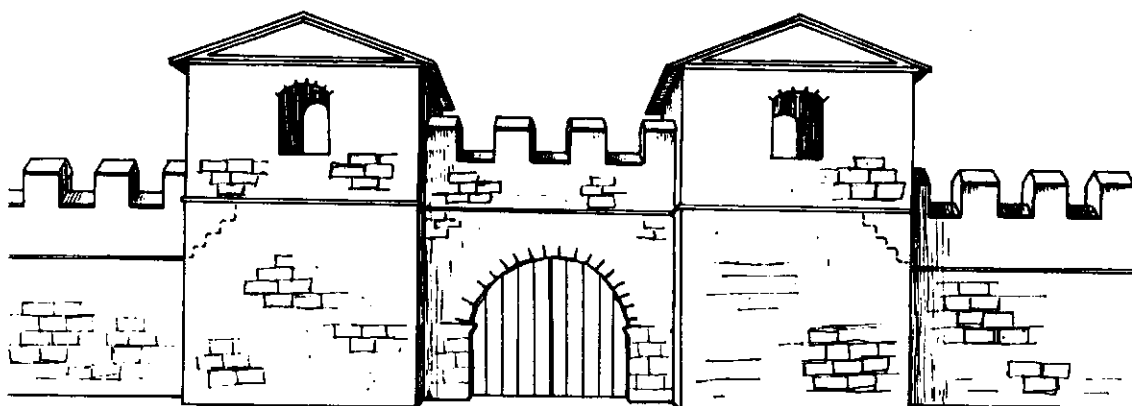
Reconstructie Porta Praetoria

Aceasta poarta a facut obiectul unor reconstructii anterioare, dar incomplete. Ca parte din obiectivele acestui proiect poarta v-a fi reconstruita digital in stagiul de fata si in teren in etapele urmatoare. Reconstructia digitala se bazeaza pe informatii arheologice obtinute din publicatii locale (Marcu 2016, Petolescu si Cioflan 1988, Ran.cimec.ro 2022) pentru informatii specifice castrului de fata si internationale (Breeze Marcu and Cupea 2021, Rushworth 2009). Acestea din urma ofera informatii cu scop de a compara sau clarifica anumite aspecte neclare din literatura locala. Alaturi de informatii punctuale imaginile de mai jos au fost folosite pentru reconstructia digitala a Porta Praetoria.

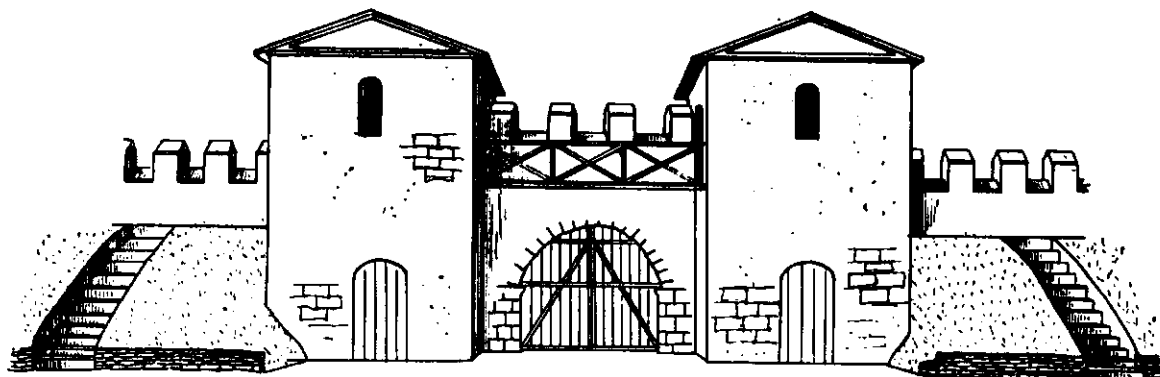
Reconstructie Castru Jidova, Petolescu si Cioflan; Vedere de la inaltime

Poarta, vedere dinspre Sud

Poarta, vedere dinspre Nord

Reconstructie Castru Roman Housesteads, parte din complexul arheologic Zidul lui Hadrian, Historic England

Castrul roman din Traismauer, Austria

Reconstuctie din parcul arheologic din Saalburg, Germania

Porollisum, Romania

Orice interventie asupra castrului va respecta conditionarile impuse prin statutul juridic de protectie corespunzator pozitiiilor Inscrise in L.M.I.-J.V.-2015, prevederile stabilite prin P.U.G. pentru zone protejate (parte componenta a P.U.G.)

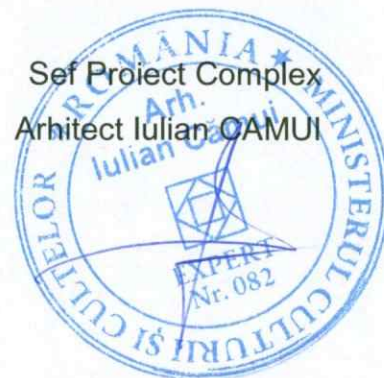
Toate interventiile asupra componentelor arhitecturale ale castrului vor avea caracter de interventie de conservare-restaurare si se vor executa exclusiv in conformitate cu normele in vigoare, in baza cercetarilor preliminare de fundamentare, inclusiv prin sondaje, decapari si prelevări de probe pentru analiza materialelor.

Intocmit ,
Arheolog LUNGESCU DAN CIPRIAN

SC MILCONSROM SRL

Sediul social: MUNICIPIUL SATU MARE -strada PRIVIGHETORII, nr. 1B, judetul SATU MARE

BIBLIOGRAFIE

Breeze, D., Marcu, F. and Cupea, G., 2021. *Frontierele Romane ale Daciei*. Archaeopress.

Dyson, S., 1985. *The Creation of the Roman Frontier*. New Jersey: Princeton University Press.

Marcu, F., 2009. *Organizarea internă a castelor din Dacia*. Cluj-Napoca: Ed. Mega.

Marcu, F., 2016. Frontierele Imperiului Roman în România. *Limes*, (1), pp.4-11.

Noi cercetări arheologice din castrul de la Câmpulung (Pescăreasa, punct Jidova) (2010–2015) /
New archaeological research at the Roman fort from Câmpulung (Pescăreasa, Jidova location)
(2010– 2015) sem-linkConstantin C. Petolescu sem-linkFlorian Matei-Popescu sem-linkIon
Dumitrescu

Matei-Popescu, F., Dumitrescu, I., 2018. Castrul Roman Câmpulung-Muscel. *Limes* (3) pp. 20-24.

Petolescu, C., Dumitrescu, I., Matei-Popescu, F. si Pițigoi, A., 2020. Castrul roman de la
Câmpulung „Jidova”, *Cronica Cercetărilor Arheologice*. *Cronica.cimec.ro*. Available at:
<<http://cronica.cimec.ro/detaliu.asp?k=6471&d=Campulung-Argeș-Castrul-roman-de-la-Campulung-%84Jidova%94-2020>>.

Ran.cimec.ro. 2022. Repertoriul Arheologic Național. Available at:
<<http://ran.cimec.ro/?codran=13506.02>> [Accessed 5 August 2022].

Séguy, I., 2019. Current Trends in Roman Demography and Empirical Approaches to the
Dynamics of the Limes Populations. In: *Archaeology: An Overview of Current Approaches*. In:
Verhagen P., Joyce J., Groenhuijzen M., *Finding the Limits of the Limes. Computational Social
Sciences*. Springer.

Teodor, E. 2016. Cercetări pe Limes Transalutanus. *Limes* (1), pp. 30-37.

Intocmit ,

Arheolog LUNGESCU DAN CIPRIAN

SC MILCONSROM S.R.L.
Sediul social: MUNICIPIUL SATU MARE -strada PRIVIGHETORII, nr. 1B, judetul SATU MARE

LISTA ILUSTRATIILOR –documentar fotografic

INTRARE CASTRU JIDOVA

INTRARE CASTRU JIDOVA

SC MILCONSROM SRL

Sediul social: MUNICIPIUL SATU MARE -strada PRIVIGHETORII, nr. 1B, judetul SATU MARE

INTRARE CASTRU JIDOVA

MUZEUL CASTRU JIDOVA

PORTA PRAETORIA - POARTA PRINCIPALĂ DE INTRARE

PORTA PRAETORIA - POARTA PRINCIPALĂ DE INTRARE

PORTA PRAETORIA - POARTA PRINCIPALĂ DE INTRARE

PORTA PRAETORIA - POARTA PRINCIPALĂ DE INTRARE

ZIDUL SUDIC

ZIDUL SUDIC

ZIDUL SUDIC

ZONA CENTRALA - PRINCIPIA, HORREUM, PRAETORIUM

ZONA CENTRALA - PRINCIPIA, HORREUM, PRAETORIUM

DETALII

PORTA ESTICA

TURN INTERMEDIAR (DE CURTINĂ)

TURN INTERMEDIAR (DE CURTINĂ)

TURN INTERMEDIAR (DE CURTINĂ)

TURN INTERMEDIAR (DE CURTINĂ) - DETALIU

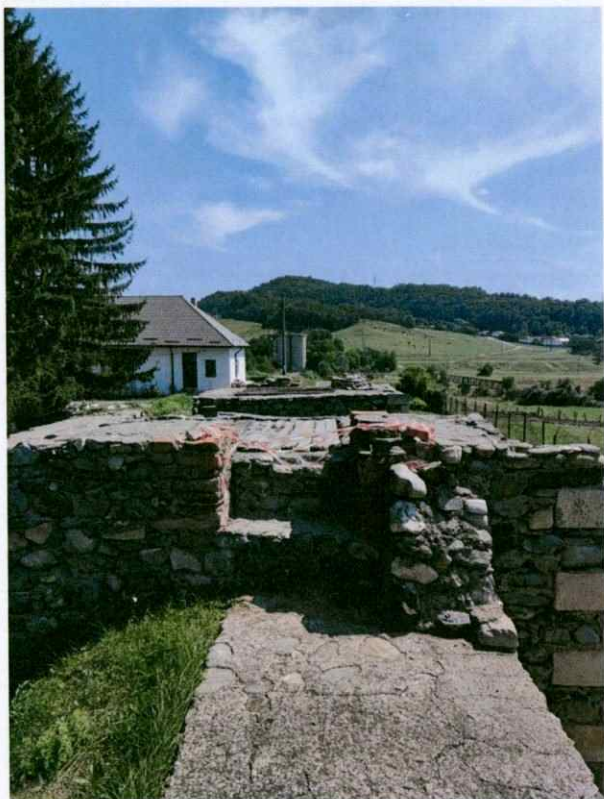
ZID SUDIC (CURTINA SUD)

POARTA PRETORIA

TURN INTERMEDIAR (DE CURTINĂ) - DETALIU

ZID SUDIC

ZIDUL CASTRULUI DINSPRE EST

ZID ESTIC

POARTA PRETORIA - PARTIAL

ZIDUL CASTRULUI DINSPRE SUD

ZIDUL SUDIC AL CASTRULUI - VEDERE DINSPRE SUD

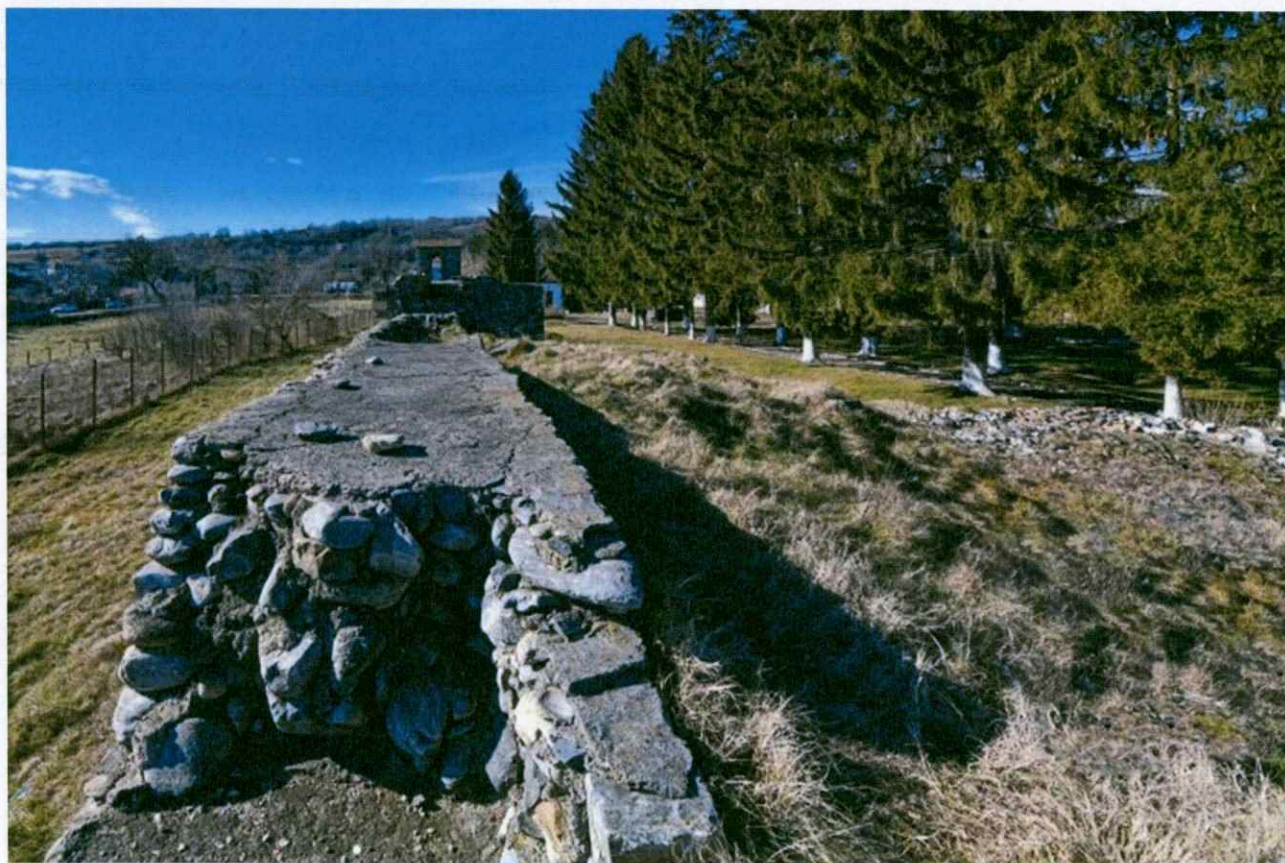
ZIDUL SUDIC, STANGA PORTII PRETORIA

TURN

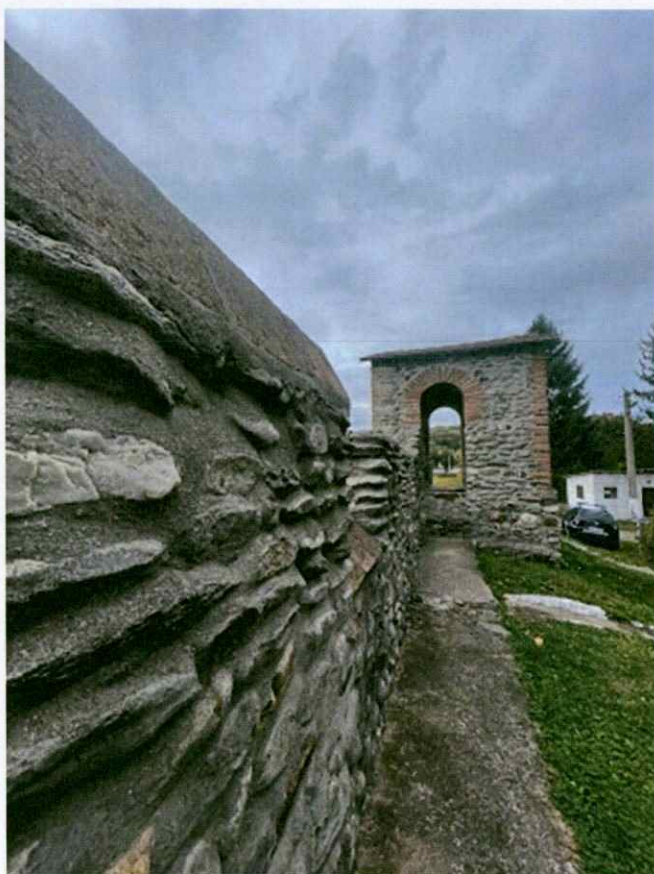
ZIDUL SUDIC AL CASTRULUI – VEDERE DINSPRE NORD

ZIDUL SUDIC AL CASTRULUI, VEDERE DINSPRE VEST

ZIDUL SUDIC

ZIDUL SUDIC

HIPOCAUSTUM

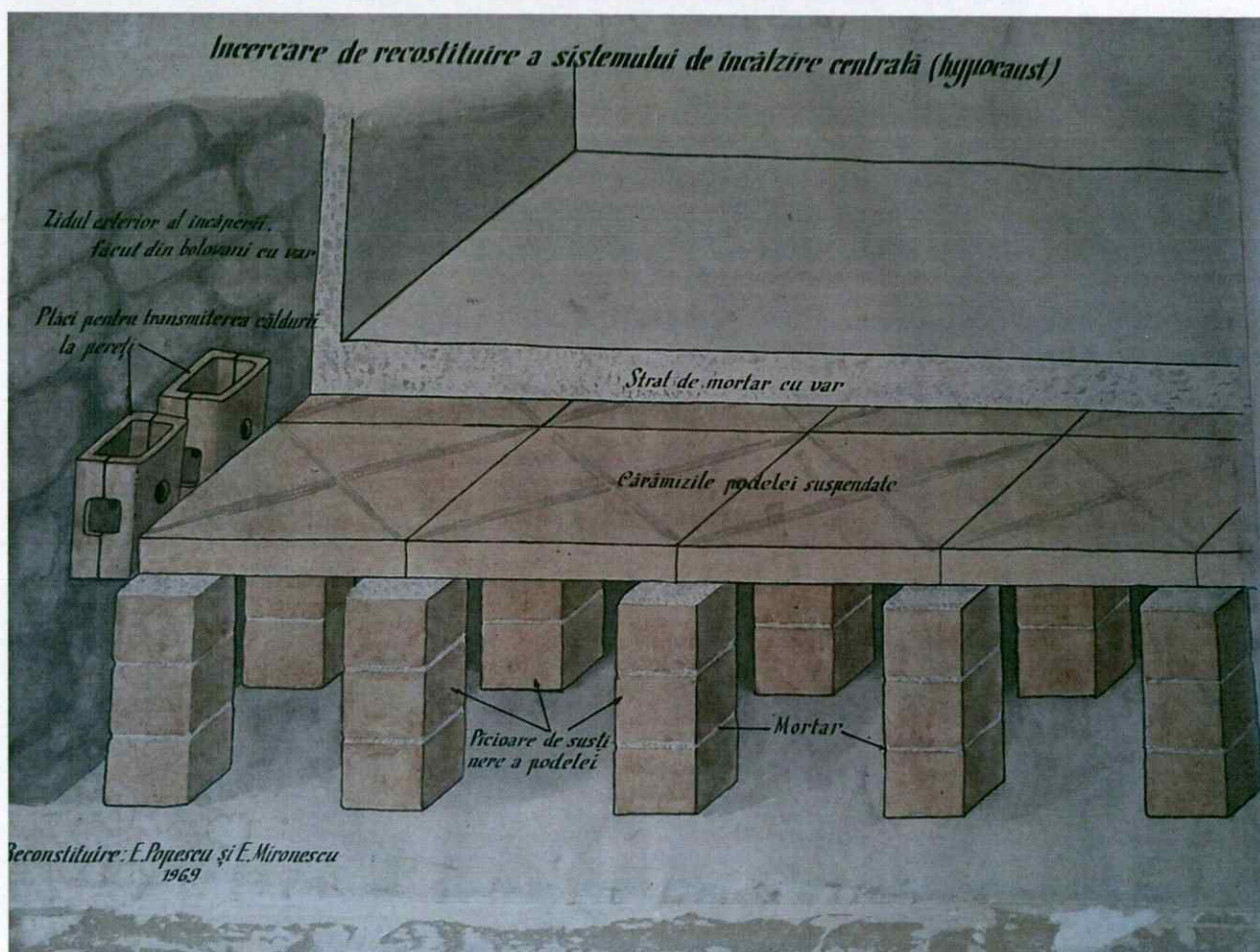
VEDERE HIPOCAUSTUM

VEDERE HIPOCAUSTUM

VEDERE HIPOCAUSTUM

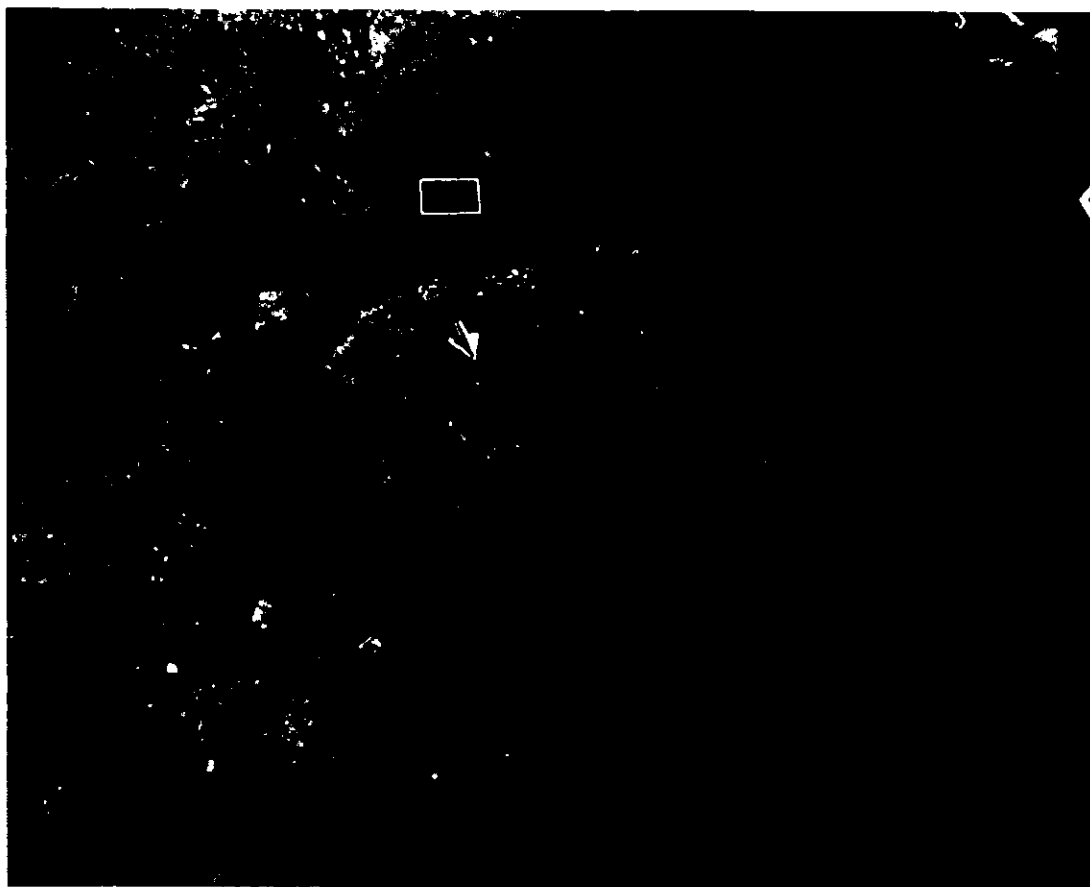
RECONSTITUIRE HIPOCAUST

SC MILCONSROM SRL

Sediul social: MUNICIPIUL SATU MARE -strada PRIVIGHETORII, nr. 1B, judetul SATU MARE

CALE DE PATRULARE

2

3

Fig. 2. Suprafața deschisă la est de praetorium (Sp. 2).

Fig. 3. Nivelul de dărâmatură – detaliu.

